

PRÍSTUP K SPRAVODLIVOSTI
BARIÉRY A VÝCHODISKÁ

12

VÝBER SUDCOV

PRÍSTUP K SPRAVODLIVOSTI
BARIÉRY A VÝCHODISKÁ

12

VÝBER SUDCOV

Vydavateľ: VIA IURIS
Radničné námestie 3, 902 01 Pezinok
www.viaiuris.sk

Spracovala: Kristína Babiaková
Grafický dizajn: VIA IURIS

Rok vydania: 2015

ISBN: 978-80-89805-00-6

Realizáciu konferencie a vydanie publikácie podporili Veľvyslanectvo USA na Slovensku a Nadácia Slovenskej sporiteľne.

Za obsah publikácie je zodpovedný vydavateľ a autori jednotlivých príspevkov.

Texty neprešli jazykovou úpravou.

Obsah

ÚVOD	5
MILAN ŠAGÁT Otvorenie konferencie	6
ANDREJ KISKA Príhovor prezidenta SR	7
J.E. THEODORE SEDGWICK Príhovor veľvyslanca Spojených štátov amerických v SR	8
Mgr. KRISTÍNA BABIAKOVÁ Prezentácia výsledkov monitoringu a analýzy výberu sudcov na Slovensku	9
JUDr. JOSEF BAXA Zkušenosti s výběrem soudců v České republice	14
Prof. JUDr. JÁN KLUČKA, CSc. Postavenie Súdnej rady SR pri výbere sudcov	18
JUDr. JURAJ PALÚŠ Právna úprava výberu sudcov na Slovensku	21
JUDr. JÁN HRUBALA Praktické skúsenosti pri výbere sudcov (reflexia člena výberovej komisie)	28
ZÁVERY A ODPORÚČANIA	34
PRÍLOHA Súbor kritérií na výber sudcu	36

Úvod

Predložená publikácia obsahuje príspevky a závery z dvanástej odbornej konferencie, ktorá sa uskutočnila v rámci cyklu podujatí na tému Prístup k spravodlivosti – bariéry a východiská. Témou konferencie bol Výber sudcov a konala sa dňa 24. februára 2015 v Bratislave.

Pracovné konferencie organizuje združenie VIA IURIS (do roku 2005 CEPA – Centrum pre podporu miestneho aktivizmu) so zámerom identifikovať bariéry v prístupe občanov k spravodlivosti a nachádzať systémové riešenia na prekonanie týchto bariér. Pri príprave konferencií sa riadime princípom, že najstabilnejšie riešenia sa tvoria v otvorenej a tvorivej diskusii rôznych názorov, a preto sú účastníkmi konferencií právnici z rôznych oblastí praxe: sudcovia všeobecných súdov, Ústavného súdu i európskych súdnych inštitúcií, prokurátori, advokáti, poslanci zákonodarného zboru, pedagógovia, predstavitelia verejnej správy i mimovládneho sektora zo Slovenska, z Českej republiky, ale i ďalších krajín.

Od roku 1999 sme sa postupne venovali rôznym témam:

- Identifikácia najdôležitejších bariér, ktoré bránia efektívnemu prístupu občana k spravodlivosti a možnosti ich riešenia. (1999)
- Prekonávanie medzier v práve pomocou právnych princípov, porovnanie vybraných techník prekonávania prekážok v prístupe k spravodlivosti v rámci krajín vyšehradskej štvorky, osobnosť sudcu ako bariéra prístupu k spravodlivosti, prístup k súdu vo veciach verejného záujmu. (2000)
- Sloboda prejavu a jej hranice v súvislosti s výrokmí šíriacimi rasizmus. Potenciálny rozpor slovenského správneho súdnictva s európskym dohovorom o ľud-

ských právach. Zhodnotenie vývoja v oblasti bariér prístupu k spravodlivosti od roku 1999. (2001)

- Prietahy v súdnom konaní – príčiny a riešenia. Prístup verejnosti k súdnym rozhodnutiam. (2002)
- Princíp subsidiarity v rozhodovaní súdov, vzťah všeobecných súdov a Ústavného súdu Slovenskej republiky, prekonanie bariér vyplývajúcich z nejasného rozdelenia právomocí. (2004)
- Európske súdne inštitúcie, trendy v rozhodovaní a dopad na rozhodovanie v Slovenskej republike, výzvy, ktoré pred týmito orgánmi ochrany práv stoja. (2006)
- Verejná kontrola verejnej moci. (2007)
- Presvedčivosť a transparentnosť rozhodovania súdov. (2009)
- Zodpovednosť sudcu: sudcovská etika a disciplinárna zodpovednosť. (2011)
- Vybrané aspekty disciplinárneho súdnictva (2012)
- Sudcovská profesijná etika (2013)

Témou dvanástej konferencie v roku 2015 bol Výber sudcov. Východiskom pri úvahách o téme konferencie boli predovšetkým zistenia, ku ktorým VIA IURIS dospela na základe monitoringu a analýzy výberových konaní na funkciu sudcu realizovaných v období od polovice roka 2011 do februára roka 2013. Konferencie sa zúčastnili nielen sudcovia, ale aj právnici z radov advokátov i akademikov, vrátane členov Súdnej rady SR, členov výberových komisií a tiež poslanci Národnej rady SR. Konferenciu otvoril prezident SR.

Otvorenie konferencie

Milan Šagát

Výkonný riaditeľ VIA IURIS

Vážený pán predseda Najvyššieho správneho súdu ČR, vážená pani prezidentka Sudcovskej únie ČR, vaše Excelencie, vážené dámy, vážení páni.

Som veľmi rád a vážim si, že sa dnes s Vami môžeme stretnúť a diskutovať na tému výberu sudcov.

Dovoľte mi jeden osobný pohľad. Ako občan si prajem, aby Slovensko bolo krajinou, v ktorej súdy fungujú zodpovedne a transparentne a boli zárukou spravodlivej spoločnosti. Ako člen tímu VIA IURIS našťastie môžem osobne k tejto vízií prispieť.

Na svojej práci si vážim aj to, že som vďaka nej mal možnosť spoznať skvelých, múdrych a spravodlivých sudcov a sudkyne. Pomohlo mi to urobiť si lepší obraz o slovenskej justícii.

Jedným z hlavných východísk nášho poslania v oblasti súdnictva je, že osoba sudcu je jedným z najdôležitejších faktorov ovplyvňujúcich kvalitu výkonu súdnej moci. Či už ide o dôveryhodnosť celého sudcovského stavu, alebo kvalitu rozhodovania v jednotlivých prípadoch.

Myslíme si preto, že má zmysel venovať pozornosť výberovým konaniam, ktoré určia, kto dostane do rúk súdnu moc a s ňou aj obrovskú zodpovednosť. Myslíme si, že dobre nastavené, objektívne a transparentné výberové konania môžu jednoznačne prispieť k skvalitneniu justície.

VIA IURIS realizovala v uplynulom období dvojročný monitoring výberových konaní na sudcov a predsedov súdov. Testovali sme legislatívu platnú od mája 2011, ktorá priniesla otvorenosť a transparentnosť do výberu sudcov.

Okrem toho, že sa výberové konania znovu otvorili aj iným právnickým profesiám, veľmi sme uvítali, že sa stali

v súlade s medzinárodnými štandardami transparentnými a otvorenými pre kontrolu verejnosti.

Vďaka zverejňovaniu dát z nich a následnej možnosti ich analyticky spracovať sa samotní sudcovia, ale aj predstavitelia iných mocí, môžu dozvedieť významné informácie o jedných z najdôležitejších procesov v justícii.

Hoci vnímame prínosy právnej úpravy, z našej analýzy vyplýva, že súčasná úprava trpí aj nedostatkami a aplikačnými problémami. O nich chceme dnes diskutovať a verím, že spolu nájdeme riešenia, ktoré sa nám podarí presadiť do pozitívnej zmeny legislatívy a zlepšenia aplikačnej praxe.

Na konferenciu sme pozvali aj pána prezidenta, Andreja Kisku. Vzhľadom na svoju pracovnú vyťaženosť, žiaľ, nemohol prísť, ale je pre nás veľkou ctou, že sa nám prihovorí prostredníctvom videa. Aj z jeho slov je zrejmá dôležitosť témy výberu sudcov.

Chcel by som sa poďakovať Nadácii Slovenskej sporiteľne a Veľvyslanectvu USA za to, že sú, nie len pri organizácii tohto podujatia, našimi partnermi.

Zároveň sa chcem poďakovať všetkým hosťom, že sa pripravili a prišli. Ďakujem aj všetkým mojim kolegyniam a kolegom, ktorí konferenciu pripravili, najmä Kristíne Babiakovej.

Na poslednú chvíľu sme tiež museli vyriešiť otázku facilitátora, ktorý žiaľ zo zdravotných dôvodov nemohol prísť. Som rád, že ho zastúpi kolegyňa Zuzana Čaputová.

Ďakujem vám za pozornosť, rád by som teraz nechal priesťor pre videoprihovor pána prezidenta.

Príhovor prezidenta SR (prepis videopríhovoru)

Andrej Kiska

Vážení účastníci konferencie,

prajem Vám príjemné predpoludnie.

Mnohí z vás, ku ktorým mám možnosť takto sa prihovoriť, určite zaznamenali alebo vedia, že proces výberu nových sudcov je jedna z tém, ktorým sa venujem, dá sa povedať, že už od prvého dňa v úrade. Hovorím o tom opakovane s ministrom spravodlivosti, s mimovládny sektorom, ale bola to aj hlavná téma na mojom stretnutí s členmi súdnej rady.

Podľa môjho názoru ste si pre vašu konferenciu vybrali vôbec najdôležitejšiu tému, pokiaľ ide o budúcnosť nášho súdnictva. Neberte to len ako povinnú zdvorilosť, keď poviem, že kým vy v týchto chvíľach začínate vaše pracovné stretnutie, ja sa už v tejto chvíli teším na závery a návrhy, ktoré budete dnes na záver dňa formulovať. A môžem vás ubezpečiť, že sa s nimi potom rád zoznámim. Budú užitočné a cenné, lebo nové podnety skutočne potrebujeme.

Minulý rok sa stalo veľa vecí. Možnože takto pred rokom by boli aj nepredstaviteľné. Aj pre mnohých z vás, ktorí sa o zmeny aktívne usilovali. Ale aj tu sa ukázalo, čo rád opakujem, nič nie je dané, pokiaľ sa s tým sami nezmierime. Za celý rok dostalo súdnictvo nové podnety. Na čele súdnictva sú noví ľudia. Súdna rada pracuje v pozmenenom zložení. A určite máme priaznivejšiu atmosféru, aby sme postupovali krok po kroku ďalej za lepšiu justíciu.

Teraz ide o to, aby sme túto atmosféru využili. Aby sme nestratili to, čomu hovoríme *momentum*, aby sme nezasatili. A toto riziko samozrejme existuje. Spočíva napríklad aj v tom, že udržať pozornosť a presadzovať zdanlivo menšie, detailnejšie, ale veľmi dôležité zmeny, to je často krát dosť ťažké. Pritom v justícii a v procese výberu no-

vých sudcov naozaj platí, že ten povestný diabol sa často ukrýva v detailoch.

Keď ako prezident menujem sudcov, keď počas slávnostnej procedúry stoja pred mnou noví sudcovia, zakaždým si uvedomujem, akú nevšednú obrovskú zodpovednosť budú mať títo často ešte veľmi mladí ľudia. Hádám netreba diskutovať o tom, že samozrejmosťou by mala byť nielen ich vysoká odborná kompetencia. A aby sa vo výberovom procese nedala vyvážiť nejakými kontaktmi, známosťami alebo sympatiami. Ale že je rovnako dôležité, aby celým výberovým procesom prešli úspešne iba takí kandidáti, u ktorých sme si istí celkovou osobnosťou spôsobilosťou vykonávať povolanie sudcu. Lebo keď sa v procese výberu pomýlime a keď kandidát alebo kandidátka raz prejdú výberom a keď ich prezident vymenuje, náprava je skoro nemožná.

Zároveň platí, že každé jedno výberové konanie každého jedného kandidáta na nového sudcu alebo sudkyňu, či už vo výberovej komisii alebo v súdnej rade, vydáva signál o dôveryhodnosti celej justície. A na to nestačí, aby sa plnili formálne kritériá, formálne postupy. Na to treba akýmkoľvek pochybnostiam predchádzať. Treba si ich vedieť predstaviť, predvídať a dokonca si myslím, že ich treba pochopiť. Takéto náročné, čestné, nespochybniteľné výberové konania sú povinnosťou voči verejnosti a voči budúcnosti justície. Ale sú aj istou morálnou povinnosťou voči súčasným čestným a poctivým sudcom, ktorí dlhé roky pracovali a žili v tieni celkového zlého obrazu našej justície. Zaslúžia si úctu a povzbudenie, že veci pôjdu k lepšiemu.

Želám veľa energie organizátorom dnešnej konferencie organizácii VIA IURIS a všetkým účastníkom pracovne náročný a užitočne strávený deň.

Príhovor veľvyslanca Spojených štátov amerických v SR

J.E. Theodore Sedgwick

Ctené dámy a páni, ctení členovia panelu, excelencia.

Chcem sa Vám všetkým poďakovať, že ste dnes prišli a že ste mi umožnili osloviť Vás na tomto dôležitom podujatí. Som veľmi rád a som naozaj poctený, že tu môžem byť prítomný aj spolu so svojim kolegom holandským veľvyslancom, a že môžeme takto spoločne pracovať na podpore právneho štátu na Slovensku.

Jeden z kľúčových faktorov na podporu právneho štátu a boja proti korupcii je vybudovanie stabilnej a kvalitnej justície a zvlášť oblasť, o ktorej budeme diskutovať dnes - proces výberu sudcov. Bez podstatných zmien vo výbere sudcov bude veľmi ťažké dosiahnuť v justícii pokrok. Chcel by som zároveň zdôrazniť, že ani v Spojených štátoch nemáme úplne dokonalý systém. Napríklad u nás sú v niektorých štátoch sudcovia volení, čím sa do volebnej kampane priťahuje veľa peňazí a proces výberu sa tak stáva

veľmi kontroverzný. Napriek mnohým zmenám, ktoré boli dosiahnuté vo výberovom procese sudcov na Slovensku, je ešte ťažko povedať, že by bol úplne transparentný a stále sa objavujú isté obavy z možného rodinkárstva alebo z iných osobných väzieb.

Ďalšie zmeny môžu pritiahnúť do výberových konaní aj nových uchádzačov, napríklad aj takých, ktorí už majú rozsiahlejšie právnické skúsenosti a ktorí môžu priniesť súdnictvu nový a svieži pohľad. Teraz je zvlášť vhodný čas začať takúto diskusiu, pretože v nasledujúcich piatich rokoch prebehne v slovenskej justícii veľká výmena sudcov.

Ďakujem veľmi pekne za Vašu pozornosť. My na Veľvyslanectve Spojených štátov amerických v Bratislave a spolu s kolegom veľvyslancom z Holandského kráľovstva sa už teraz tešíme na budúcu spoluprácu, radi Vám a VIA IURIS poskytneme akúkoľvek potrebnú pomoc pri ďalších reformách.

Prezentácia výsledkov monitoringu a analýzy výberu sudcov na Slovensku

Mgr. Kristína Babiaková
Advokátka spolupracujúca s VIA IURIS

Vážené dámy, vážení páni,

V mojom príspevku by som sa s Vami rada podelila o výsledky monitoringu výberových konaní na funkciu sudcu¹, ktorý VIA IURIS vykonala počas dvoch rokov. Tiež sa pokúsim o načrtnutie sporných miest a následne odporúčaní v nami definovaných legislatívnych či aplikačných nedokonalostiach výberového procesu.

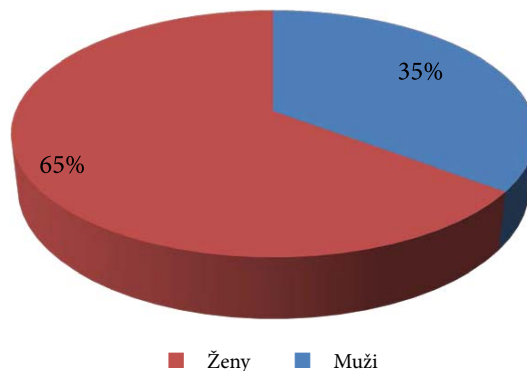
Výber sudcov sme sa rozhodli monitorovať a analyzovať z dôvodu zmeny právnej úpravy výberových konaní v roku 2011, kedy sa stali výberové konania transparentnejšie, otvorené aj iným právnickým profesiám a komplexnejšie zadefinované. Zaujímalo nás, kto má záujem o výkon tejto funkcie a aké osoby sú reálne do tejto funkcie vymenované. Upriamili sme sa napr. na to, aký záujem o funkciu sudcu prejavujú uchádzači z iných profesií, alebo či transparentnenie výberových konaní reálne prispelo k odstráneniu pochybností o dlho vytýkanom rodinkárstve v justícii.

Monitoring sme realizovali v období od polovice roka 2011 do februára roka 2013 na vzorke 31 výberových konaní na funkciu sudcu na okresnom súde. Monitoringom prešlo 692 uchádzačov (niektorí sa zúčastnili výberového procesu aj na viacerých súdoch). Získané dáta boli následne analyzované a porovnané s úpravou v zahraničí.

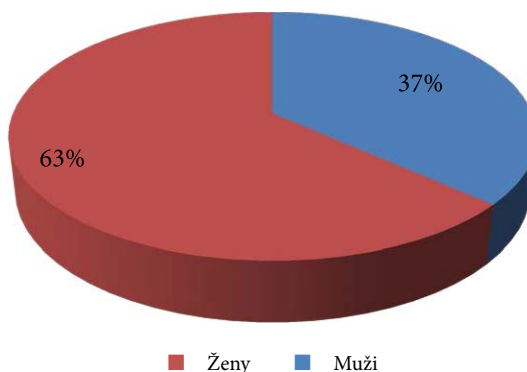
Obdobie realizácie monitoringu:	Máj 2011 – Február 2013
Monitorované výberové konania:	na funkciu sudcu na okresnom súde
Počet monitorovaných výberových konaní:	31
Počet monitorovaných uchádzačov:	349

Z monitoringu vyplýva, že záujem o výkon funkcie sudcu na okresnom súde majú **väčšinou ženy** (65 %), pričom porovnateľné percento žien je do funkcie sudcu aj vymenované (63 %). Uvedené výsledky plne korešpondujú s už dlhodobejším poukazovaním na feminizáciu justície.

Zúčastnení uchádzači podľa pohlavia

Vymenovaní uchádzači podľa pohlavia

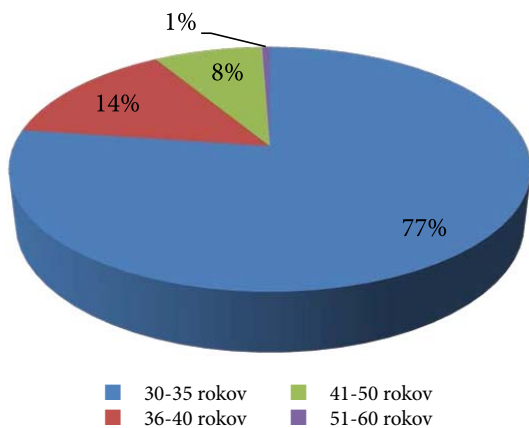

Z hľadiska veku majú o výkon funkcie sudcu záujem (77 %) a aj do funkcie sudcu boli vo veľkej väčšine v sledovanom období vymenovaní (83 %) uchádzači vo veku 30 – 35 rokov. V tejto súvislosti opakovane vznikajú polemiky o tom, či za sudcov nie sú vymenovávaní príliš mladí a teda ešte nezrelí uchádzači. Keďže veková hranica je zákonom stanovená na 30 rokov, pre zabezpečenie zvýšenia vekovej hranice osôb vstupujúcich do justície preto ako jediná prichádza do úvahy zmena právnej úpravy. Pri uvažovaní o úprave podmienky veku do úvahy by možno prichádzalo inšpirovať sa zahraničnými právnymi úpravami, kde sa na predchádzajúcu prax uchádzača kladie oveľa väčší dôraz, pričom vek uchádzača s tým jednoznačne súvisí. Tak je to napr. v Anglicku, kde sa sudcom môžu stať osoby až po preukázaní predchádzajúcej praxe v inej právnickej profesii (napr. sudcom na okresnom súde sa môže stať advokát po 5-7 r. praxe). Keďže okrem podmienky minimálneho veku v slovenskom právnom poriadku je aj podmienkou zvládnutie justičnej alebo inej obdobnej skúšky, ktorej musí predchádzať prax v stanovenej dĺžke, aj stanovenie dlhšej povinnej praxe by znamenalo zvýšenie minimálneho veku pre výkon funkcie sudcu. Úprava napr. dlhšieho času výkonu praxe pred vykonaním justičnej skúšky či pri-

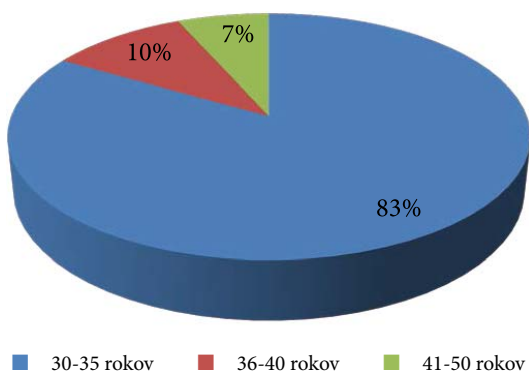
¹ Babiaková, K.: Výber sudcov na Slovensku, VIA IURIS 2013. Dostupné na: http://www.viaiuris.sk/stranka_data/subory/analyzy/babiakova-web-upravena12022014.pdf

daním podmienky praxe aj v iných právnických profesiách by ku kvalite uchádzača mala prispieť viac ako len zvýšenie minimálneho veku pre výkon funkcie sudcu.

Zúčastnení uchádzači podľa veku

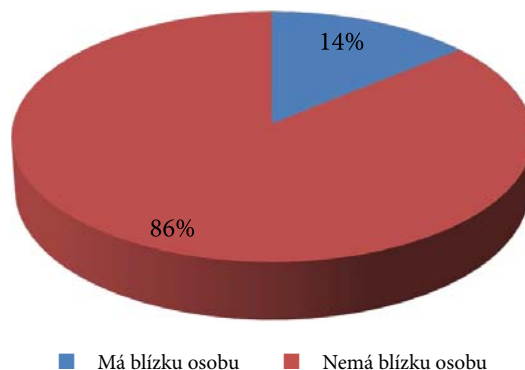
Vymenovaní uchádzači podľa veku

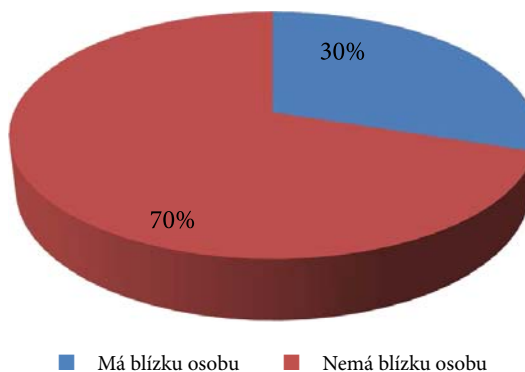
Jedným z významných cieľov novej právnej úpravy výberových konaní malo byť odkrytie a stransparentnenie vytýkaného rodinkárstva pri prístupe k funkcii sudcu. Z toho dôvodu sme v monitoringu sledovali, koľko osôb s **rodinnými väzbami v justícii** má reálne záujem do justície vstúpiť a koľko takých osôb je napokon úspešných vo výberovom konaní. Z monitoringu vyplýva, že 14 % zo zúčastnených uchádzačov vo výberových konaniach malo blízku osobu v justícii. Zo všetkých úspešných uchádzačov má 22 % z nich blízku osobu v justícii a 30% vymenovaných uchádzačov má blízku osobu v justícii. Z týchto výsledkov teda vyplýva, že osoby s rodinnými väzbami v justícii sú vo výsledku úspešnejšie, ako osoby, ktoré tam príbuzných nemajú. Tieto závery o to viac vzbudzujú potrebu zvýšenej pozornosti, keďže nezohľadňujú iné rodinné väzby (vzdialení príbuzní) a ani iné vzťahy s osobami v justícii. Vníname ako potrebné, aby uvedená situácia bola sledovaná z dôvodu rizika, aby sa postupne funkcia sudcu nestala rodinným privilégiom a aby sa tak odstránilo riziko neobjektívneho rozhodovania pri výbere sudcov. Popisom týchto pochybností a otáznikov ale samozrejme nevylučujeme, že vymenovaní uchádzači s blízkymi osobami v justícii, boli naozaj tými najvhod-

nejšími kandidátmi na výkon funkcie sudcu. K odstráneniu pochybností o neobjektívnosti výberového konania, podľa môjho názoru, teraz vo významnej miere prispieva nahrávanie a zverejňovanie záznamu ústnej časti výberového konania. Možnosť posúdenia prípadu pani Gabonaiovej Hrenčukovej, ktorý prezident vrátil súdnej rade na opätovné posúdenie, stroskotala práve na skutočnosti, že z ústnej časti výberu, v ktorom predstihla dovtedy najúspešnejšieho uchádzača, neexistuje odôvodnenie hlasovania komisie a v tom čase neexistoval ani zvukový záznam. Po vypočutí niekoľkých záznamov z ústnej časti výberu som však ale dospela k záveru, že nahrávanie ústnej časti výberového konania neposkytne jasný prehľad o dôvodoch hlasovania komisie. Záznam síce poskytne jasnú informáciu o priebehu ústnej časti a umožní každému vytvoriť si vlastný názor na uchádzača, ale prečo jednotliví členovia dali uchádzačovi určitý počet bodov sa zo záznamu nedozviete ani vy a ani uchádzač. Z toho dôvodu v súčasnosti ešte viac ako kedykoľvek predtým vnímam odôvodňovanie hlasovania výberovej komisie za kľúčové v záujme objektívneho, jasného a čitateľného rozhodovania o práve uchádzača na prístup k verejnej funkcii. Nahrávanie je však samozrejme tiež prínosom, keďže poskytuje prehľad o priebehu výberového konania a o jednotlivých uchádzačoch.

Zúčastnení uchádzači podľa blízkych osôb v justícii

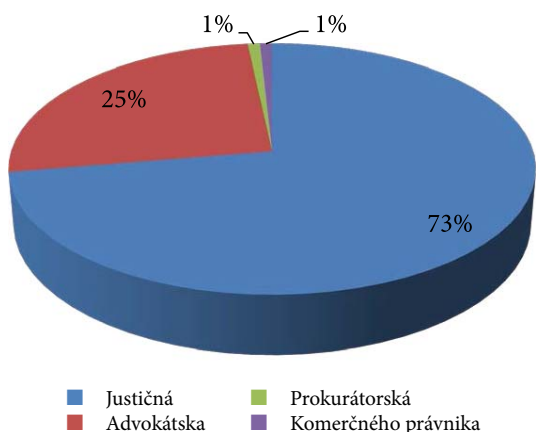
Vymenovaní uchádzači podľa blízkych osôb v justícii

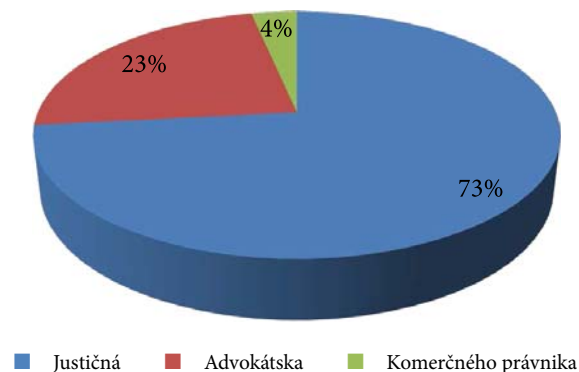
Z charakteristiky uchádzača o funkciu sudcu tiež vyplýva, že 35 % uchádzačov, ktorí sa zúčastnili výberového konania, malo záujem vstúpiť do justície z **iného ako justičného**

prostredia a 65 % zúčastnených uchádzačov bolo z prostredia justičného. Reálne do funkcie sudcu boli uchádzači vymenovaní v podobnom pomere, kedy 27 % vymenovaných uchádzačov absolvovalo inú ako justičnú skúšku. Len 23 % z vymenovaných uchádzačov vstúpilo do justície z výkonu advokácie alebo pracovali na ministerstve spravodlivosti. Do súdnictva teda vstupuje skoro 1/4 nových sudcov, ktorí majú pracovné skúsenosti z iného ako justičného prostredia. Tí nepochybne môžu priniesť do justície odlišné názory, inú profesionálnu skúsenosť a iné poznatky z aplikačnej praxe.

Zúčastnení uchádzači podľa druhu vykonanej skúšky

Vymenovaní uchádzači podľa druhu vykonanej skúšky

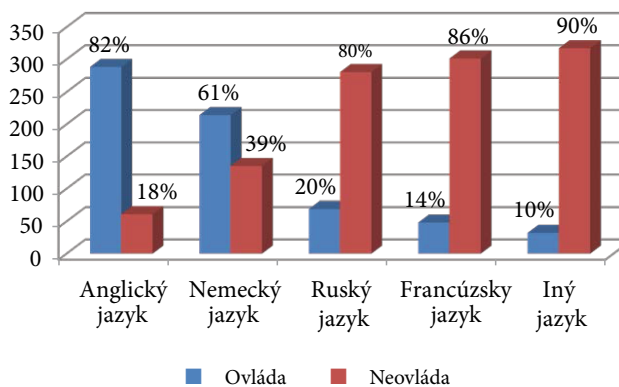

Ako významné v tejto súvislosti vnímam, že novelou zákona o sudcoch s účinnosťou od 1. 1. 2016 bola zakotvená nová podmienka vstupu do výberového procesu pre osoby z iných právnických povolání, a to **prípravné vzdelávanie** vykonávané Justičnou akadémiou, ktoré má prispieť k osvojeniu si zručností potrebných na výkon funkcie sudcu. Uvedený predpoklad pre výkon funkcie sudcu zákon bližšie nešpecifikuje. Na mieste je potom otázka, ako dlho toto vzdelávanie bude trvať a kedy bude prebiehať, či bude potrebné pre vstup do neho vykonať skúšku a či bude potrebné zložiť záverečnú skúšku, či bude počet účastníkov obmedzený alebo ako často bude toto vzdelávanie prebiehať. Otázok je ešte viac a odpovede zatiaľ žiadne, hoci uvedený zákonný predpoklad

pre výkon funkcie sudcu už však zákonom stanovený je. Z predložených otázok vznikajú odôvodnené pochybnosti, že táto podmienka môže byť pre uchádzačov z iných povolání znevýhodňujúca. Správne zákonné či podzákonné nastavenie tohto vzdelávania preto vnímam ako kľúčové, aby sme aj naďalej mohli hovoriť o tom, že výberové konania nielen formálne ale aj reálne sú otvorené aj iným právnickým profesiám. V prípade správneho nastavenia tohto vzdelávania môže byť naopak prínosom k odstráneniu absencie praktických znalostí a zručností uchádzačov z iných právnických povolání.

Z monitoringu tiež vyplýva, že najviac zo zúčastnených ako aj vymenovaných uchádzačov aktívne ovláda **anglický jazyk** (83 %). Nemecký jazyk ovláda 61 % zúčastnených uchádzačov, 20 % zúčastnených uchádzačov ovláda ruský jazyk a 14 % zúčastnených uchádzačov ovláda francúzsky jazyk. Uvedený údaj je však len subjektívnym posúdením jazykových znalostí každého uchádzača, keďže len 10 % zo zúčastnených a 13 % z vymenovaných uchádzačov absolvovalo certifikovanú jazykovú skúšku, ktorá objektívne potvrdzuje znalosti z určitého cudzieho jazyka. Keďže úspešní a vymenovaní uchádzači prešli úspešne prekladom textu z cudzieho jazyka, je možné predpokladať, že jazyk, z ktorého skúšku vykonali, naozaj ovládajú. Na základe legislatívnych zmien sa však už texty z cudzieho jazyka zverejňujú na webovom sídle ministerstva, čo uchádzačom uľahčuje prípravu na výberové konanie a zároveň je dôvodom na vznik pochybností o reálnych jazykových znalostiach úspešných uchádzačov, ktoré sú dnes nepochybne dôvodne vyžadované. V záujme zobjektívnenia jazykových znalostí uchádzačov je preto potrebné znova zvážiť nesprístupňovanie textov na preklad. Podobné tiež podľa mňa platí o prípadových štúdiách.

Zúčastnení uchádzači podľa jazykových znalostí

Poznámka: Jednotliví uchádzači mohli uviesť viac jazykov, ktoré ovládajú.

V analýze sme sa tiež venovali spôsobu hlasovania orgánu rozhodujúceho o výbere sudcu a jeho zložení. Medzinárodné dokumenty opakovane uvádzajú, že proces rozhodovania tohto orgánu by mal byť právne upravený v súlade so zásadami právnej istoty, efektivity a súdnej nezávislosti. Rozhodnutia týkajúce sa výberu a kariérneho postupu

sudcov musia byť založené na rovnakých, konkrétnych a objektívnych **kritériách** vopred stanovených zákonom alebo príslušnými orgánmi, pričom rozhodnutia vybrať kandidáta spomedzi viacerých uchádzačov musia **obsahovať jasné a objektívne dôvody**.

Hoci základné kritériá na výber sudcu stanovené sú, členovia výberových komisií ich pri hodnotení uchádzača využívajú málo. Zároveň je však potrebné uviesť, že kritériá upravené v slovenskom právnom poriadku ako „osobnostné predpoklady“, „všeobecný prehľad“ či „schopnosť rozhodovania“ sú veľmi všeobecné, umožňujú veľmi širokú interpretáciu a následne možnosť svojoľnej aplikácie. Chýba jej totiž konkrétnosť, explicitnosť, teda dôkladná špecifikácia kritérií, hlavne zručností a vlastností uchádzača. Zahraničné úpravy majú zoznam kritérií oveľa konkrétnejší.

Veľa komisií sa v praxi v ústnej časti zameriava skôr na odborné vedomosti uchádzača ako na jeho zručnosti či vlastnosti. Je zrejme, že z tak krátkeho času nie je možné zistiť naplnenie všetkých kritérií uchádzačom. Verím však, že správne ciele otázky môžu o uchádzačovi okrem jeho odborných znalostí, ktoré sú nepochybne dôležité, prezradiť napr. aj to, aký celospoločenský prehľad má, ako vie reagovať pod tlakom, či má tvorivé myslenie a zdravý úsudok, či vie reagovať jasne a vecne na položené otázky alebo ako vie definovať problémy v prípade. Ak by kritériá na výber boli upravené konkrétnejšie a explicitne, uľahčili by tak komisií postup a uchádzači by vopred poznali kritériá, ktoré budú aplikované pri výbere.

Z toho dôvodu sme zostavili výber najčastejších a podľa nášho názoru najdôležitejších kritérií na výber sudcu, ktoré sme Vám zaslali pred konferenciou. Nebudem o nich teda teraz hovoriť bližšie, verím, že v rámci diskusie skúsime zaujať stanovisko k tomu, čo nevyhnutne musí každá výberová komisia v rámci ústnej časti u uchádzača preskúmať.

Odôvodnenie hodnotenia uchádzača a teda naplnenia kritérií pre výkon funkcie sudcu by malo byť jednou z hlavných charakteristík výberového procesu. Hodnotenia uchádzačov v súčasnosti sú však málo odôvodnené alebo nie sú odôvodnené vôbec. Z monitoringu hodnotiacich hárkov vyplynulo, že členovia výberových komisií často uvádzajú iba celkové a všeobecné zhodnotenie uchádzača, bez toho aby akokoľvek svoje konečné rozhodnutie odôvodnili použitím nejakých kritérií. Keďže hodnotiace hárky pre jednotlivé výberové konania nie sú jednotné, rozsah odôvodňovania sa líši aj v súvislosti s týmto. Od jednoslovného hodnotenia „úspešný/neúspešný“, cez zhodnotenie len jeho odborných znalostí až po stručné zhodnotenie viacerých vlastností a zručností uchádzača, ktoré sa ale nachádza iba pri niektorých členoch výberových komisií. Najčastejšie sa v hodnotiacich hárkoch uvádzalo, že uchádzač je „spôsobilý na výkon funkcie sudcu“, „spĺňa/nespĺňa osobnostné a odborné predpoklady na výkon funkcie sudcu“ a počet pridelených bodov. Z osobnostných zručností uchádzača sa členovia komisií najviac zamerali na verbálny prejav uchádzača. Uvedené je v rozpore s medzinárodnými štandardami, ktoré po-

žadujú odôvodnené rozhodovanie orgánu zodpovedného za výber sudcov. Na rýchle a efektívne odstránenie vzniknutej situácie, keď členovia komisií podľa vlastného uváženia používajú kritériá na hodnotenie uchádzača v ústnej časti výberového konania a často svoje rozhodnutia neodôvodňujú, sa javí ako riešenie vytvorenie štandardizovaného hodnotiaceho hárku pre ústnu časť výberového konania. Uvedený hárok by mal mať formu prednastavených, konkrétnych a objektívnych kritérií hodnotenia, ktoré majú členovia zohľadniť a odôvodniť ich naplnenie alebo nenaplnenie uchádzačom. Rovnako by bolo vhodné rozlíšiť medzi jednotlivými kritériami a celkovým zhodnotením uchádzača členom komisie.

Záver o povinnosti orgánu zodpovedného za výber sudcov svoje rozhodnutia odôvodňovať a používať objektívne kritériá na ich výber sa primerane vzťahujú aj na Súdnu radu SR, ktorá je tiež orgánom zodpovedným za výber sudcov, ale verím, že k tejto povinnosti a iným praktickým otázkam ku kompetenciám súdnej rady sa vyjadrí prof. Klučka vo svojom príspevku.

Nakoniec by som sa vyjadrila k **zloženiu výberových komisií**, ktoré po náleze ústavného súdu bolo upravené tak, že zástupcovia súdnej moci (sudcovskej rady a súdnej rady) majú v tejto komisii väčšinu (3:2). Uvedený stav korešponduje s medzinárodnými štandardami, podľa ktorých sudcovia by mali mať aspoň polovicu vo výberovom orgáne. Tieto však tiež stanovujú, že orgán na výber sudcov, ktorý sa skladá väčšinou zo sudcov môže byť vystavený kritike, že vyberá osoby blízke justičnému prostrediu. Preto, ak výberová komisia má byť orgánom nezávislým, jej zloženie by malo byť vyvážené.

Medzinárodné štandardy tiež poukazujú na to, že sudcov by za členov nezávislého orgánu mali zvoliť ostatní sudcovia, pretože od sudcov, ktorí sú členmi nezávislého orgánu, sa očakáva, že sa nebudú usilovať získať priazeň politických strán alebo orgánov. Dnes však aj členovia komisií menovaní výkonnou mocou sú sudcami. V aplikačnej rovine by preto bolo možné okamžite prispieť k nezávislosti výberovej komisie tým, že členovia výberových komisií, menovaní ministrom spravodlivosti, by boli **nahradení osobami z iných profesií**, nakoniec tak ako to je uvedené v zákone (osoby, ktoré pôsobia v sektore vysokých škôl, v iných právnických profesiách, v neziskovom sektore alebo vykonávajú iné právnické povolanie).

Okrem tejto zmeny je tiež možné v legislatívnej rovine uvažovať v záujme odstránenia akýchkoľvek pochybností o nezávislosti výberovej komisie o tom, že zástupcovia súdnej moci (sudcovia) by tvorili 50 % členov výberovej komisie a zástupcovia zákonodarnej a výkonnej moci tiež 50 % členov (išlo by o osoby, ktoré pôsobia v sektore vysokých škôl, v iných právnických profesiách, v neziskovom sektore alebo vykonávajú iné právnické povolanie). Počet hlasov by bol 3:3, pričom členovia žiadnej z mocí by nemohli byť oprávnení rozhodovať samostatne o výbere sudcu. Zároveň by bola zachovaná požiadavka nezávislosti orgánu rozhodujúceho o výbere sudcov.

Na záver by som ešte raz chcela vyzdvihnúť osobu sudcu ako kľúčovú pre kvalitu výkonu súdnej moci, pričom jej správne nastavený výber môže predchádzať nedôvere v justíciu. Ak budú jasne nastavené kritériá, rozhodnutia budú odôvodnené a výber bude vykonávať nezávislý orgán, verím, že môžu do súdnictva vstupovať kvalitné a zrelé osobnosti.

Za najvýznamnejšie zmeny, ktoré je možné v aplikačnej rovine dosiahnuť v blízkom čase považujeme:

- Vytvorenie štandardizovaného hodnotiaceho hárku s kritériami na hodnotenie a povinnosťou záverečného zhodnotenia
- Zmena členov komisií menovaných Ministrom spravodlivosti SR za osoby z prostredia mimo justície

Medzi najvýznamnejšie odporúčané legislatívne zmeny patria:

- Úprava prípravného vzdelávania
- Nezverejňovanie textov na preklad a prípadových štúdií
- Úprava zloženia komisií na pomer 3:3

Zkušenosti s výběrem soudců v České republice

JUDr. Josef Baxa

Predseda Nejvyššího správního soudu ČR

Dobré dopoledne dámy a pánové, kolegyně a kolegové,

především chci velmi poděkovat organizátorům této konference za pozvání a zároveň vyslovit velký kompliment jejich práci, tu dlouhou linii odborných akcí a zpracovaných materiálů, které vlastně systematicky mapují nejdůležitější otázky týkající se fungování práva a soudního systému a především si všímají osobnosti soudce samotného. Opravdu obdivuju důkladnost, systematickost v přístupu k poznávání zkoumaných témat. Věřte tomu, že i my v České republice to velmi pozorně sledujeme a je to pro nás často velká inspirace při našich úvahách nebo při řešení našich vlastních problémů.

Téma výběru soudců je jedna z takových těch trvalek – justičních trvalek, programových trvalek. Je to téma, které neřešíte jenom vy na Slovensku, neřešíme to jenom my, ale je to téma, které prochází všemi justičními systémy, těmi skvěle fungujícími i těmi ostatními. Není a nikdy nebude definitivně vyřešeno. Ale to zároveň znamená, že nemá být trvale řešeno. Stále se má přemýšlet o tom, jak vlastně mají být vybíráni ti, kterým je svěřena obrovská pravomoc rozhodovat o jiných takovým způsobem, jak to zákon předpokládá a s těmi důsledky které všichni známe.

VIA IURIS tohle dělá, dělá to dlouhodobě, systematicky, před chvílí jsme vyslechli prezentaci toho posledního monitoringu a analýzy výběru soudců na Slovensku a opravdu nezbývá mně než v dobrém slova smyslu závidět tento systematický pohled, který nám v české realitě chybí. Já jsem si kladl otázku, proč vlastně mě organizátoři pozvali. Nějak jsem si na ni nedokázal odpovědět. Asi proto, že sám jsem produktem tzv. kariérní justice od poloviny 80. let. Ujišťuji vás a možná, že někteří v mém věku měli podobnou zkušenost, neprošel jsem tehdy žádným výběrovým řízením, prostě jsem někde zaklepal na ty soudní dveře a byl jsem uvítán, jako že po letech tam někdo zabloudiv a chce být soudcem. Dokonce mi nabízeli nějaké stipendium, ne prospěchové, na to sem nikdy nedosáhl, ale takové to stabilizační, když půjdete soudruhu do pohraničních okresů, tak tam dostanete ještě během studia peníze. Taky možná proto, že mám jakousi vlastní zkušenost a reflexi i z dob, kdy o justici nebyl vůbec zájem a o kritériích dohromady nikdo nepřemýšlel. Možná jsem byl osloven i proto, že je asi známo, že jsem nějakou dobu působil na ministerstvu spravedlnosti v blízkosti našich bývalých ministrů Otakara Motejla, Pavla Rychetského, Jaroslava Bureše a že tedy jsem měl možnost podílet se i na formulování určitých věcí týkajících se této otázky. A nakonec asi proto, že momentálně jsem nejdéle sloužícím funkcionářem v České republice. Už dlouhých 12 let stojím v čele Nejvyššího správního soudu.

Nejprve několik obecných poznámek. V České republice vlastně ani po těch 25 letech svobodných poměrů neexistuje nějaká ucelená úprava výběru soudců. Máme rámcová pravidla v zákonu o soudech a soudcích, kdo může být soudcem (jsou tak obecná, až jsou kusá), ale procesní úprava v podstatě veškerá žádná. Rozhodující aktéři, kterými jsou u nás prezident republiky jako osoba jmenující soudce, ministr spravedlnosti, vláda, prostě ti, kteří na tom participují, vlastně také nemají v podstatě žádná jiná pravidla. Fakticita výběru bez pravidel je v rukou zpravodla předsedů krajských soudů a oni postupují jenom bez nějakého hodnocení, prostě tak, jak si každý myslí, že to je správné. Není tady vlastně žádná jednotná praxe, nejsou tady jasné definované transparentní kritéria, takže kandidáti, kteří procházejí i více nějakými těmi v uvozovkách výběrovými řízeními (někdy opravdu jsou to výběrová řízení bez uvozovek, jindy jsou to takzvaná výběrová řízení), tak oni mají i osobní zkušenost s tím, že se setkávají s různými nároky. Někde jsou nároky měkčí, někde jsou tvrdší. Už v tom je systémový problém od začátku.

Soudní systém by měl být stejně silný ve všech jeho částech. Ale to, co je podstatné, a co dokonce přesahuje roli ministerstva spravedlnosti nebo justice, to je nevyjasněnost cíle. Nikdo dosud nedefinoval, koho vlastně hledáme. Kde ho najdeme, a pak teprve, kdo ho má vybírat a podle jakých pravidel. To musí být debata veřejná, celospolečenská. Jaké chce mít společnost soudce, aby jim mohla věřit. Aby mohla věřit v jejich rozhodování, aby převážná většina společnosti dobrovolně akceptovala výsledky soudního rozhodování. Aby takto fungovalo právo, aby takto fungovaly instituce, které jsou určeny k prosazování práva a k ochraně práv. To znamená jistě na prvním místě soudy. Tuhle debatu dlouhodobě postrádáme, debata se vlastně vůbec nevede.

Není jednoduché shodnout se na tom, jaké mají být vlastnosti ideálního soudce. Budou to jistě kritéria, při kterých musíme přemýšlet o povaze soudního systému, budou to kritéria závislá na podobě procesu. Jinak bude asi soudce fungovat v procesu liberálním, kde bude trošku v pozadí, kde bude důraz na aktivitu stran a jejich odpovědnost za výsledek soudního procesu. Jinak zase budeme chtít asi, aby soudce fungoval v procesu, který má sociální charakter, kde soud odpovídá nejen za spravedlivý výsledek, ale i průběh procesu tak, že dokonce (známe to všichni) musí být velmi aktivní v takovém v tom „provázení účastníku procesem“, to znamená v tom různém poučování, usměrňování atd. Také je velmi důležité, aby se někdo zamyslel nad samotnou podstatou nebo podobou či stavem společnosti. Každá společnost je trochu jiná. Jinak bude fungovat soudce asi třeba ve Skandinávii, ve společnosti, která je obecně založená na velkém konsensu, kde se problémy i konflikty

řeší kultivovaným způsobem a jinak zase někde jinde. Jestli naše společnost je konsensuální, směřuje k tomu nebo naopak je konfliktně rozdělena, je homogenní nebo heterogenní. Jak jsou řešeny mezi lidmi konflikty obecně. Protože soudní spory jsou jenom jeden z druhů konfliktu. Jak jsou tedy řešeny, jaká má být soudcova role, má vyřešit ten konkrétní konflikt a přispět k obnovení míru v té dané věci mezi účastníky anebo od něj očekáváme, že bude vlastně tak výraznou osobností, že i formuluje nějaké obecné pravidlo chování, nad kterým ta společnost pokývá a řekne, aha takhle je to správně, a tak je třeba se chovat.

To je myslím velmi důležité a řekl bych, my pořád i u nás vynecháváme debatu o cíli, redukuje ji na přemýšlení o těch procedurách, o těch nejjemnějších pravidlech, ale tím vlastně říkáme, že tomu moc nevěříme. Marná sláva, tohle všechno do jisté míry musí garantovat osobnosti, musí to garantovat instituce a ty prostě tu důvěru buď mají anebo ji nemají. Pokud ji nemají, ani sebedůkladnější a sebebodrobnější pravidla, která je budou svazovat, to za ně nevyřeší. Ona mohou být dobrou pojistkou nebo mohou mít takovou preventivní funkci, proti tomu aby se tam opravdu neděly nějaké nepěkné věci, ale jinak si myslím, že opravdu mnohem důležitější je při definování hledaného cíle dát prostor důvěryhodným osobnostem.

Jaké místo v těch kriteriích má mít samotná osobnost soudce? Toho, kterého hledáme, toho kterého vybíráme? Já si myslím, že to nejdůležitější. Protože samozřejmě můžeme zase vymýšlet sebedokonalejší testy, odborné, jazykové, z hlediska stylistických schopností atd., atd. To všechno je také důležité, ale položme si zase otázku, kdy a v čem soudci selhávají. Selhávají nejčastěji ve své odbornosti anebo selhávají třeba v otázkách, kde mají nějakou slabinu ve své osobnosti, ať už třeba nedostatek odvahy, určité pokoušení, zpronevěření se nezávislosti atd., upřednostnění někoho. Vždyť těch příkladů selhání máme celou řadu.

Dostávám se k otázce, kdo má soudce vybírat. Řeknu rovnou a říkám to samozřejmě zjednodušeně, nemá to být sama justice. V demokratickém právním státu je to jedna z mocí, která je vlastně nedemokratická. To není vada, takové soudy prostě jsou. Ale musí se z toho vycházet nebo musí se k tomu také přihlížet při kreování, proto také dělba moci je založena na tom, že justice „nereprodukuje“ sama sebe. Tady je silný podíl exekutivy, politických mocí a je to myslím správné, protože ony jsou, řekneme demokraticky tvořeny a obměňovány a mají tu demokratickou legitimitu. Soudci jistě jsou znalci justičního prostředí, asi dokážou definovat nároky na své kolegy. Až na to, že někdy tuto kompetentností jsou sami omezeni. Vědomě nebo podvědomě mohou sklouznout k tomu, že prostě budou hledat, budou vybírat si sobě podobné. Nebudou mít potřebnou reflexi, protože už dávno přestali se mít schopnost dívat se na svoji práci, na fungování soudního systému nezaujatě zvenku.

Tohle všechno jsou otázky, na které ani já sám prostě neznám odpověď. Jenom vím, že se musí v každém případě vedle justice na výběru podílet v širším slova smyslu veřejnost, budou to samozřejmě někdy politici, ti, kteří ve

svých ústavních funkcích nakonec ponесou odpovědnost za konkrétní jmenovací akty, ale musí to být proces zároveň, který je transparentní a který je veřejný.

Pokud jde o to, jaké soudce hledat nebo jakým způsobem přemýšlet, jestli zde vůbec potencionální kandidáti vůbec existují, jestli budou mít zájem o tu práci, tak osobně preferuji hledání v tzv. otevřeném modelu. To znamená, aby justice byla doplňována nejenom z těch zdrojů takzvaně vlastních, to znamená, že klasicky po skončení právnické fakulty někdo nastoupí do soudní budovy, ať už do pozice justičního čekatele nebo asistenta soudce nebo nějaké takové profese, a pak po nějaké době se stane z něj soudce. Aniz získal vnější praxi, znalost života, (nejen odborné) zkušenosti. Nevyřeší to sama otázka stanovení věkové hranice. Ale ta věková hranice a její posouvání směrem dál, že je důležitým momentem. Čím déle ten budoucí soudce se nachází mimo systém, tím je vlastně popsánější. Tím on zanechává stopu, stopu profesní, stopu osobnostní, stopu etickou. Existence takových stop, jejich poznatelnost, zhodnocení, to je důležitý předpoklad pro to, aby chom eliminovali chyby a omyly.

Bohužel ten systém, kdy vybíráme téměř výhradně mladé absolventy fakult, je rizikový. Sice kandidáty nějak testujeme, tu psychologové, tu odborníci ale přesto vidíme někdy, že soudci po úspěšném jmenování nejsou ve svých rolích na svém místě. Není to v takové podobě, že by se dopouštěli kárných provinění a ten systém by je mohl z tohoto důvodu vytěsnit ven, ale jsou v podstatě nešťastní, protože jejich role, kterou získali a o kterou usilovali, není rolí, kterou jsou způsobilí nést, a není tam nějaká rozumná cesta, jak z ní vystoupit. Jsem přesvědčen, že je důležité, aby ten, kdo posleze navlékne talár, nejprve zažil na vlastní kůži nebo třeba na kůži svého klienta, jaké je to rozhodovat o něm, proti němu, než dostane tu obrovskou pravomoc rozhodovat o jiných, o jejich svobodě, majetku, dětech atd., atd.

Důležitá je propustnost mezi profesemi bez předsudků. Jednoduše podívat se na další právnické stavy a úplně plnohodnotně je zapojit do výběru tak, aby i ony vlastně převzaly spoluodpovědnost za to, jak bude justice obsazena. Aby to nebyly nějaké úplně oddělené světy. Sama justice musí diskutovat o těch svých omezeních, o těch svých předsudcích, které aspoň u nás cítím, které vyplývají z vlastní uzavřenosti, z jisté pýchy nebo takové nadřazenosti spojené bohužel zároveň s jakousi vnitřní shovívavostí a nemístnou solidaritou a nechotou přijímat podněty zvenčí. Zjednodušeně, koho jsme si sami nevybrali, ten není hoden toho, aby se stal jedním z našich kolegů.

Na obecné poznámky bych navázal popisem stavu a vývoje Nejvyššího správního soudu, tedy výkladem, jak se snažím/snažíme (je to moje odpovědnost, ale samozřejmě snažím se o ni dělit se svými kolegy a kolegyněmi na soudu), jak tedy i vlastně tu personální politiku na našem soudu praktikujeme.

Nejvyšší správní soud vznikl v podstatě skoro na zelené louce. I když je to velký eufemismus, velká nadsázka, zá-

sadní bylo, že jako předseda soudu jsem měl jedinečnou možnost, která se už asi nikdy nezopakuje, vedle velmi útlého personálního základu soudců z vrchních soudů, kteří přešli k nově zřízenému soudu v roce 2003, další soudce vybírat. Všechno to, co teď říkám a co si sebou nesu po těch desítkách let v justici, se tam pokusit prosadit. Já jsem zpočátku postupoval spíš intuitivně, to se přiznám, neměl jsem žádná pravidla, která by mne svazovala. Bylo to lákavé. Na jedné straně mi nikdo nemluvil do složení soudu, na druhé straně samozřejmě všechny chyby i všechna rizika, všechny omyly šly čistě na můj vrub. Od počátku jsem se snažil soud budovat jako pracoviště, kde by soudci byli velmi pestrým společenstvím. Myslím si, že to pro Nejvyšší správní soud je zvláště důležité, aby tam nebyli dva soudci sobě podobní. Abychom se navzájem inspirovali, abychom se od sebe lišili věkem, pohlavím, původem geografickým, profesním, světonázorem, odborností atd. Ale abychom se střetávali, aby se tam vytvořilo velice náročné vnitřní prostředí, a aby tohle nezdobilo jenom ten soud jako celek ale, aby tohle se promítlo pochopitelně až do samostatných rozhodovacích těles. Do jednotlivých senátů, ať už tříčlenných nebo těch více členných (pěti, sedmičlenných) které v tom soudu také působí.

Po jisté době necelých deseti let jsem si uvědomil, že to-muhle procesu - neprocesu je třeba dát určitá pravidla. Právě proto, aby jak to někdo nazval z mých kolegů, aby to nebylo v rukou carského rozhodování, kdo bude a kdo nebude soudcem Nejvyššího správního soudu ale, aby při neexistenci těch obecných pravidel pro výběr soudců v justici, aby alespoň tenhle soud ukázal, že to jde dělat „tak trochu jinak“.

Ona to je taková samostatná otázka, nad kterou jsem přemýšlel, jestli tedy ty nejvyšší soudy a víte, že máme dva, jestli nejvyšší soudy v soudních systémech mají být věrným zrcadlem soudů pod nimi, takovým tím odlitkem, anebo jestli naopak to mají být pracoviště, která budou určitým příkladem, určitým vzorem, pracoviště, která budou udávat určitý směr. Nejen v konkrétní rozhodovací činnosti, ale i svou personální výbavou, vnitřním uspořádáním, vnějším chováním, apod. Asi jste pochopili, že jsem příznivcem toho druhého řešení a zase řeknu rovnou, že náš soud v tomhle směru opravdu není kopií, ani svého staršího bratra Nejvyššího soudu, a není ani odlitkem celé justice. Tím jaký je, možná v určité části společnosti budí respekt a je důvěryhodnou institucí, ale zase musím říct poctivě, že v části justice není dosud přijímán jako ten vzor, kterému by se chtěli jiní nějak připodobnit nebo který by chtěli následovat.

Pokusil jsem se zpracovat personální politiku (nechci, aby to znělo jako nějaké ošklivé slovo) do třech takových programových dokumentů. Ty dva dokumenty jsou známy a visí na našich internetových stránkách. Je to jednak Memorandum o výběru kandidátů na soudce pro Nejvyšší správní soud (Memorandum I) a to druhé je Memorandum o výběru vlastně soudců pro tzv. dočasné přidělení nebo pro stáže na Nejvyšším správním soudu (Memorandum II). Třetí dokument nazvaný Quo vadis Nejvyšší

správní soude? Veřejný není, ale seznámím vás s některými myšlenkami v něm obsaženými. Chtěl jsem vlastně v těch dokumentech popsat ten dosavadní stav i s takovou sebereflexí a říci - pojďme říct jasně, takhle by měl vypadat soudce Nejvyššího správního soudu a hledejme, jestli jsou tady takoví a upozorňujte nás na ně a my je podrobíme proceduře, která bude zahrnovat slyšení před plénem soudu, zveřejnění kandidatury, profesních údajů o té osobě atd. Aby předtím, než dojde k podání návrhu na jmenování, proběhla opravdu diskuse ať už odborná nebo i jiná, vnější i vnitřní, o těch osobách kandidátů.

To se opravdu děje. Ti, kteří mají odpovědnost vést proces dál, z těchto informací mohou vycházet a vzít je v úvahu, a buď ten proces stopnout, aby v něm nebylo pokračováno anebo naopak to posunout do konkrétního jmenování. Popsaným postupem už byla vybrána celá řada našich nových kolegů. Druhé memorandum, které bylo přijato zhruba po roce, se zase týkalo oblasti, v níž také neexistují žádná zvláštní pravidla, tedy jak se dostane soudce z nižšího soudu dočasně nebo natrvalo k vyššímu soudu. Správní soudnictví v České republice je takové malé poličko. Z celkových zhruba 3.000 soudců je nás nějakých 120 a z toho 30 na NSS a 90 na správních úsecích krajských soudů. Z těchto údajů zřejmé, že máme velice omezené zdroje pro své doplňování.

Moje snaha stanovit pravidla pro to, kdo může být dočasně přidělen k NSS na nějakou půlroční, roční praxi, sledovala vlastně dva cíle. Jednak pro soudce ve správním soudnictví na krajských soudech, aby to byla pravidelná součást jejich profesního růstu. Aby prostě jednou za čas, bez toho že by to mělo nějakou okamžitou kariérní návaznost, soudce prošel tím vyšším soudem a zase se vrátil zpět, přinesl určité poznatky, zkušenosti, reflexi zdola a naopak si zase něco odnesl. To z jedné strany. Z druhé strany v té třítisícové justici samozřejmě jsou soudci, kteří mají určitě inklinaci k veřejnému právu, mají schopnosti, bavilo by je to a z nějakých důvodů prostě nejsou ve správním soudnictví. My jsme jim proto nabídli úplně férově možnost vyzkoušet si to. Nabídli jsme 2-3 místa v každém pololetí na půlrok. Přijďte nebo přihlaste se a my zase po nějakém výběru vás tady necháme působit půl roku a uvidíme, co bude dál. Ta stáž může být z výjimečných důvodů ještě prodloužená o další půlrok, úplně z výjimečných důvodů může být pak soudce přeložen. Zatím ten proces je poměrně nový, takže k tomu zatím nedochází. Nicméně první zkušenosti máme. Zareagovala celá rada soudců z civilní i trestní justice, z obchodních soudů a byli velmi překvapeni tou procedurou, velmi otevřenou, férovou, měli jsme z čeho vybírat. Bylo to velmi příjemné vybírat kolegy, kteří opravdu mají motivaci, mají předpoklady. Setkáváme se s nimi už druhý půlrok. Je to opravdu velmi užitečné a nepochybuju o tom, že to za čas bude zavedená cesta. Ptali jsme se jich, proč vlastně třeba neusilují o stáže na svých odvolacích soudech nebo tam někde a oni říkali (prakticky bezvýjimečně), protože žádná pravidla neexistují. Ty soudy si tak nějak vybírají, koho chtějí, je v tom, jak říkáte, „rodinkářství“ nebo jsou v tom nějaké jiné faktory než nějaká transparentní kritéria. Takže i tady jsme trochu chtěli ukázat, že to jde dělat jinak,

férově a zase je to jeden projev takového určitého vzoru. Texty memorand jsou takové idealistické dokumenty. Já to nepopírám. Také jsme dostali otázky, aha a takový jste tam všichni, když říkáte, že takový by měl být soudce NSS? No jistě že ne. Ale já si myslím, že i v dnešní době potřebujeme ideály. Potřebujeme vzory a přečíst si něco o tom, jaký bych měl být, mě možná bude motivovat k tomu, že bych takový chtěl být a hlavně proto budu něco dělat.

Pár poznámek ke zmíněnému třetímu dokumentu Quo vadis NSS? My jsme byli postaveni před otázku (to nebyla primárně otázka výběru soudců), jak ten soud vlastně působí, jaká je jeho role v systému. Je to to, co jsem předtím vlastně naznačil. Má-li to být instituce, která opravdu určuje směr, do jaké míry tomu odpovídá její vnitřní uspořádání. Vnitřní organizace, existence kolegií, existence určitých specializací, pro které jsou jistě dobré důvody z hlediska kvality, erudice soudcovského rozhodování, ale ve kterých je zároveň skryto nebezpečné omezení určitého názorového ustrnutí a zakrňování, vytváření takových těch názorových monopolů a vlastně neexistence vnitřního i vnějšího diskursu. Ten text v podstatě na tohle reagoval, bylo to zahájení diskuse uvnitř soudu o tom, jestli má nadále ten soud být vnitřně členěn, specializován, jestli některé agendy budou dělat ti a některé zase jiní a vyústilo to pak do rozhodnutí pléna soudu o zrušení kolegií na konci listopadu 2013.

Z toho textu bych si vás dovilil seznámit s pasážemi týkajícími se osob soudců. Navazovali jsme na předešlá memoranda a definovaný způsob i cíl, totiž sestavit, obměňovat a doplňovat soudcovské řady tak, aby soud byl pestrý, složený z důvěryhodných osobností, skýtajících dostatečné záruky nezávislosti, nestrannosti, špičkových odborníků ze soudů všech stupňů, jiných právnických profesí, akademické sféry. V oblasti intelektuální kapacity klademe samozřejmě důraz na obecnou právní erudici, na vysokou úroveň znalostí veřejného práva, na schopnost rychle vstřebávat a analyzovat informace a samostatné myšlení. Takto jsou soudci vybíráni. Soudci, kteří mají přesah, soudci kteří mají rozhled nejenom v otázkách právních, ale i v jiných. Ale na druhé straně, nehledáme specialisty, protože už samo správní soudnictví je speciální větev soudnictví a uvnitř je tolik odborných oblastí, že v podstatě by soud musel být několikasethlavý, aby vůbec všechny specializace pokryl. Takže proto soudce NSS musí být vybaven schopností prů-

řezového myšlení, vědět ve zkratce řečeno „o všem něco a o něčem všechno“. Být tedy tak komplexní osobností, která bude rozumět různým žargonům technokratických specializovaných komunit, ale neměl by je nekriticky přebírat. Soudce by měl ve svém rozhodování brát v úvahu klíčové principy celého právního řádu. Hlavně měl by být schopen s jejich pomocí vyložit i onen žargon a přesvědčivě jej přeložit ve svém rozhodnutí zpět do obecného jazyka tak, aby mu porozuměl i běžně vzdělaný člověk. To myslím, že platí obecně, nejenom pro správní soudnictví.

Tohle jsme považovali za opravdu velice důležité, abychom nebyli souborem nějakých úzkých vzájemně izolovaných specialistů, ale aby při rozhodování všech, nejen vybraných agend, byla využita kompletně celá intelektuální kapacita soudu. Průvodním jevem těchto změn je pluralita náhledu, tedy řečneme různorodost, která se může snad projevat v nejednotnosti rozhodování, ale zase existují mechanismy k tomu sjednocení. Každý z nás je trochu jiný, ale soud jako celek je pružnější a méně zranitelný. Důležité je podobné základní naladění a hlavně intelektuální konkurence spočívající v tom, že nikde nevzniknou takoví ti „majitelé absolutních pravd“, kteří mají své názorové monopoly. Právě při soudcovském rozhodování, které je charakteristické obrovskou pravomocí jednotlivce nezávisle rozhodovat o jiných, je velmi důležité, aby každý, aby i ten sebelepší názorový vůdce nebo sebeerudovanější soudce, měl vedle sebe skeptiky, vedle sebe oponenty, aby žádná majorita nebyla příliš dominantní a minorita příliš slabá. A tohle všechno je důležité také hledat a zkoumat při výběru soudců.

Takže tohle je moje reflexe, moje praxe z toho jak se tvořil a dále vytváří Nejvyšší správní soud České republiky ve 12 letech své existence se všemi doprovodnými chybami, omyly i slepými cestami. Myslím si, že jako celek můžeme nabídnout docela dost dobrých argumentů a zkušeností, proč a jak se mají hledat noví soudci nejenom pro správní soudnictví a pro vysoké soudy, ale i obecně.

Takže já bych závěrem chtěl poděkovat za to, že tu mohu být s vámi. Budu velmi pozorně poslouchat, s jakými potížemi se v této klíčové otázce, jak má vypadat soudce, jak má být vybírán, kdo ho má vybírat a podle jakých pravidel, jak to děláte, a s jakými problémy se i potýkáte.

Děkuji vám za pozornost.

Postavenie Súdnej rady SR pri výbere sudcov

Prof. JUDr. Ján Klučka, CSc.

Vysokoškolský pedagóg a člen Súdnej rady SR

Stručná charakteristika Súdnej rady SR

Súdna rada Slovenskej republiky (ďalej len súdna rada) bola „vtelená“ do siedmej hlavy Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len ústava) ústavným zákonom č.90/2001 Z. z. ako ústavný orgán reprezentujúci súdnictvo s vlastnou pôsobnosťou naplňujúcou ústavnú zásadu nezávislosti a oddelenia súdnej moci od iných zložiek štátnej. Do jej pôsobnosti ústavodarca zaradil šesť funkcií (Čl.141a ods.4 písmeno a)-f) ústavy) pričom ich výpočet nie je taxatívny nakoľko v súlade s písmenom g) toho istého článku môže súdna rada nadobudnúť aj ďalšie pôsobnosti „ak tak ustanoví zákon“. Ide o zákon č.185/2002 Z.z. o Súdnej rade § 4, ktorého je označený ako „Ďalšia pôsobnosť súdnej rady“. Na margo týchto funkcií ústavný súd už rozhodol, že: „Pôsobnosť súdnej rady podľa Čl.141a ods.4 ústavy slúži na vytvorenie mechanizmu zaručujúceho nezávislosť súdnej moci od moci výkonnej“ (PL ÚS 17/2008).

Právomoci súdnej rady v procese výberu kandidátov na sudcov všeobecných súdov

V procese výberu kandidátov na sudcov všeobecných súdov má súdna rada dve právomoci a to všeobecnejšiu a konkrétnejšiu.

Všeobecnejšia právomoc súdnej rady

V rámci všeobecnejšej právomoci súdnej rady podľa § 4 ods. 2 písm. a), b) a c) zákona č. 185/2002 Z.z. táto po dohode s ministrom spravodlivosti Slovenskej republiky

a) schvaľuje zásady výberového konania na obsadenie voľného miesta sudcu, funkčného postupu sudcov na súd vyššieho stupňa a na ustanovenia do vyššej sudcovskej funkcie,

b) schvaľuje zásady hodnotenia sudcov,

c) schvaľuje zásady výberového konania na funkcie predsedu okresného súdu, predsedu krajského súdu, predsedu špecializovaného trestného súdu, podpredsedu.

Článkom II bod 1 zákona č. 467/2011 Z.z., sa však citované ustanovenia § 4 ods. 2 písm. a/ až c/ zákona č. 185/2002 Z.z. o Súdnej rade Slovenskej republiky vypúšťajú pričom hlavným dôvodom zákonodarca je, že tieto právomoci súdnej rady tvoria súčasť „zákonodarnej“ činnosti NR SR v dôsledku čoho by mali byť súdnej rade odňaté a zverené Národnej rade. Skupina poslancov NR SR napadla neústavnosť týchto ustanovení v dôsledku porušenia zásad

deľby moci a nezávislosti súdnej moci, pričom vec je v súčasnosti na Ústavnom súde Slovenskej republiky (PL ÚS 2/2012).¹

Konkrétna právomoc súdnej rady v procese výberu jednotlivých kandidátov za sudcov všeobecných súdov

Nakoľko doterajšia prax súdnej rady pri výklade a uplatňovaní zákonných kritérií výberu kandidátov na sudcov všeobecných súdov nebola jednotná od jesene 2014 pripravuje **Zásady Súdnej rady Slovenskej republiky pri rozhodovaní o kandidátoch na sudcov všeobecných súdov**.²

Rozsah prieskumnej právomoci súdnej rady

V rámci konkrétnej právomoci patrí do pôsobnosti súdnej rady o.i. právo „predkladať prezidentovi Slovenskej republiky návrhy kandidátov na vymenovanie sudcov a návrhy na odvolanie sudcov“ podľa Čl.141a ods.4 písmeno a) Ústavy. Vykonávaciu zákonnú úpravu konania na vymenovanie za sudcu predstavuje zákon 185/2002 Z.z. o Súdnej rade SR a zákon č.385/2000 Z.z. o sudcoch a prísediach. Zákon o súdnej rade vo svojom § 6 ods.6 stanovuje, že na prijatie uznesenia súdnej rady je potrebný súhlas nadpolovičnej väčšiny všetkých členov (ods.6) a pokiaľ súdna rada rozhoduje o návrhu na vymenovanie sudcu jej hlasovanie je neverejné (ods.8 písmeno a). Zákon o sudcoch a prísediach v § 6 stanovuje že sudcu vymenúva prezident republiky na návrh súdnej rady bez časového obmedzenia a § 7 určuje, že súdna rada podá prezidentovi návrh na vymenovanie sudcu len ak ide o osobu ktorá spĺňa predpoklady podľa § 5 ods.1 a 3 zákona. Posledne uvedené ustanovenie upravuje tie predpoklady, splnenie ktorých sa vyžaduje u každého kandidáta na sudcu všeobecného súdu. Pri rozhodovaní o návrhu na vymenovanie sudcu zákonodarca súdnej rade stanovil podmienku ktorú je povinná rešpektovať v konaní o predložených návrhoch kandidátov keďže prezidentovi môže podať návrh na vymenovanie sudcu „len ak ide o osobu ktorá spĺňa predpoklady podľa § 5 ods.1 a 3“. Z.z. Splnenie zákonných predpokladov súdna rada osvedčuje predovšetkým na základe dokumentácie zachycujúcej priebeh konania pred výberovou komisiou, hoci nie je vylúčené ani využitie ďalších prostriedkov. Konkrétne sa jedná o zápisnicu obsahujúcu správu o priebehu výberového konania, ktorá je podľa Čl.13 ods.5 Zásad výberového konania... „súčasťou spisu úspešných kandidátov“. Cieľom tejto prá-

¹ V dobe spracovania tohto príspevku (1. 3. 2015) Ústavný súd vo veci ešte nerozhodol.

² Navrhované zásady sú v ďalšom texte vyznačené tučným písmom.

vomoci súdnej rady je, aby v súdnom systéme Slovenskej republiky konečný návrh kandidáta na sudcu (a pred jeho postúpením prezidentovi republiky) posúdila a schválila súdna rada ako osobitný ústavný orgán reprezentujúci súdnicstvo a pôsobiaci v rámci systému súdnej moci. Takýto výklad zodpovedá poslaniu súdnej rady definovanému v dôvodovej správe k ústavnému zákonu č.90/2001 Z.z. podľa ktorej: „*V ustanovení Čl.141a ods.4 písmeno a) zakotvené oprávnenie Súdnej rady predkladať prezidentovi návrhy na vymenovanie sudcu a odvolanie sudcu predstavuje jednu zo základných záruk odborného a politicky neovplyvneného výberu z radov potenciálnych uchádzačov o funkciu sudcu*“.

Hoci uvedené ustanovenia sa zdajú jasné a jednoznačné, v praxi súdnej rady sa vyskytovali (a stále vyskytujú) názory, že obmedzenie jej činnosti na preskúmanie splnenia zákonných podmienok u kandidátov na sudcov má za dôsledok, že jej pôsobenie sa redukuje len na „*funkciu doručovateľa medzi výberovou komisiou a prezidentom*“ resp. že nie je „*podateľňou sudcovských rád ani Kancelárie prezidenta SR*“ (III ÚS 79/04) a to napriek tomu, že „*zákonodarca pri tvorbe novely ústavy vychádzal z toho, že súdna rada bude mať možnosť výberu z radov potenciálnych uchádzačov o funkciu sudcu pri predkladaní prezidentovi republiky návrhu kandidátov na vymenovanie sudcov*“.(III ÚS 238/05). Takto súdna rada argumentovala vo viacerých konaniach pred ústavným súdom.

Netreba však zabúdať na to, že v zmysle platnej právnej úpravy súdna rada nie je „*automaticky*“ viazaná návrhmi výberovej komisie nakoľko disponuje vlastnou ústavnou a zákonnou právomocou a z nej plynúcou zodpovednosťou za výber kandidátov na sudcov všeobecných súdov. V súlade s ňou **definitívne potvrdzuje**, že kandidát vybraný na sudcu výberovou komisiou spĺňa všetky zákonom predpísané predpoklady a je schopný odborného a nezávislého výkonu súdnej moci. *Jedná sa o významné oprávnenie tvoriace súčasť garancií nezávislosti súdnej moci v Slovenskej republike nakoľko o konečnom návrhu na sudcu nerozhoduje „klasický“ orgán štátu ale osobitný ústavný orgán reprezentujúci súdnicstvo.* V dôsledku toho toto významné oprávnenie súdnej rady možno len veľmi ťažko porovnávať s funkciou „*doručovateľa*“ resp. „*podateľne*“.

V pripravovaných Zásadách sa preto uvádza, že súdna rada:

„...zistuje splnenie predpokladov podľa § 5 ods. 1, 3 zákona č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediacích a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „*zákon o sudcoch*“). Vo svojom konaní súdna rada vychádza z:

- písomných podkladov zaslaných výberovou komisiou,
- nahrávok ústnej časti výberových konaní a
- v prípade potreby aj z iných zdrojov (ústne vypočutie kandidáta alebo člena výberovej komisie).

Vzťah súdnej rady k výberovým komisiám

V praxi súdnej rady sa z času načas vyskytli rôzne názory a tiež prax vo vzťahu k právomociam výberových komisií. Išlo o to, či je v procese rozhodovania o kandidátoch na sudcov súdna rada oprávnená opätovne zisťovať napríklad odbornú spôsobilosť kandidátov, ich jazykové predpoklady a pod. Za cieľom zjednotenia praxe súdnej rady sa v pripravovaných Zásadách navrhuje, že:

a) *Súdna rada vo svojom konaní rešpektuje zákonné právomoci výberových komisií a vo svojom konaní ich neopakuje, nenahrádza a ani nerozširuje;*

b) *Uvedené nie je na ujmu otázkam týkajúcim sa osobnostného a profesionálneho profilu kandidátov na sudcov všeobecných súdov.*

Rešpektovanie rovnakého a nediskriminačného prístupu kandidátov k verejným funkciám

Okrem zákonných predpokladov požadovaných u kandidátov na sudcov všeobecných súdov súdna rada tiež posudzuje, či sa konania pred výberovou komisiou uskutočnilo v súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania ustanovenou v osobitnom predpise³ a v dôsledku toho bolo rešpektované základné právo kandidátov podľa čl. 30 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky.

V tejto súvislosti návrh Zásad uvádza, že:

Za porušenie práva kandidáta na rovnaký prístup k verejnej funkcii súdna rada ipso facto nepovažuje skutočnosť, že na súde o vymenovanie do ktorého sa kandidát uchádza pôsobí jeho rodinný príslušník.

Vyššie uvedené neplatí ak rodinný príslušník kandidáta z titulu svojej funkcie alebo iného postavenia na príslušnom súde zasiahol do výberového konania tak, že narušil zásadu rovnakého prístupu ku kandidátom na sudcov na prospech svojho rodinného príslušníka alebo príbuzného.

Vo svojom konaní súdna rada zisťuje, či nedošlo k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania s kandidátmi výberovou komisiou. Za prejavy jej porušenia možno považovať neodôvodnené preferovanie alebo iné zvýhodňovanie kandidáta, prehliadanie jeho nedostatkov, používanie zjavne rozdielných kritérií hodnotenia výsledkov písomnej a ústnej časti výberového konania a pod. Na overenie týchto skutočností si súdna rada v prípade potreby vyžiada od výberovej komisie podklady všetkých kandidátov na sudcu všeobecného súdu ktorí sa zúčastnili výberového konania;

³ Zákon č. 354/2004 Z.z. – tzv. antidiskriminačný zákon.

Hlasovanie a uznesenia súdnej rady

Hlasovanie súdnej rady o kandidátovi na sudcu po výberovom konaní sa uskutočňuje v rámci jej zákonom zverených právomocí podľa § 7 v spojení s § 5 ods. 1 a 3 zákona o sudcoch. Návrh Zásad v tejto súvislosti uvádza, že:

Súdna rada svojím hlasovaním potvrdzuje (osvedčuje), že kandidát splnil zákonné predpoklady na sudcu a že v konaní pred výberovou komisiou bola rešpektovaná zásada rovnakého zaobchádzania ustanovená v osobitnom predpise ako aj základné právo kandidáta podľa čl. 30 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky.

Ak súdna rada zistí, že u kandidáta došlo k splneniu náležitostí uvedených vyššie, predloží návrh na jeho vymenovanie za sudcu prezidentovi Slovenskej republiky (§ 7 zákona o sudcoch a prísediacich).

Ak súdna rada zistí, že u kandidáta nedošlo k splneniu zákonom predpísaných náležitostí prípadne k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania k jeho prospechu, návrh na jeho vymenovanie za sudcu prezidentovi Slovenskej republiky nepredloží. Dôvody takéhoto rozhodnutia sa uvedú v záznamoch o rokovaní súdnej rady.

Za rozhodnutie súdnej rady o nepostúpení návrhu kandidáta na vymenovanie za sudcu súladné so zákonom a ústavou nemožno považovať také, o ktorom v záznamoch súdnej rady nie sú uvedené žiadne dôvody.

Právna úprava výberu sudcov na Slovensku

JUDr. Juraj Palúš

Generálny riaditeľ sekcie legislatívy Ministerstva spravodlivosti SR

1. Úvod

Účelom tohto príspevku je zmapovať doterajšiu právnu úpravu výberu sudcov v Slovenskej republike. Príspevok sa zameriava na mechanizmus kreovania funkcie sudcu všeobecných súdov z hľadiska jeho inštitucionálneho zabezpečenia, ako aj predpokladov kladených na uchádzačov o funkciu sudcu, pričom je rozdelený do štyroch častí, ktoré sú ohraničované zmenami ústavného poriadku Slovenskej republiky, ako aj zákonnej úpravy, ktoré význačným spôsobom ovplyvňovali výber nových sudcov.

Príspevok sa primárne venuje problematike prvotnému výberu sudcov a nie je jeho ambíciou riešiť tzv. funkčný postup sudcov na súd vyššieho stupňa.

Je potrebné uviesť, že z historického hľadiska doznala právna úprava výberu nových sudcov výrazných zmien, ktoré boli a sú ovplyvňované jednak politickými pohnútkami tej ktorej vládnej garnitúry, rozhodovacou činnosťou Ústavného súdu Slovenskej republiky a v neposlednom rade odporúčaniami medzinárodných organizácií a združení sudcov.

Poznanie historických súvislostí vzniku tej ktorej právnej úpravy je dôležitým aspektom pri hľadaní nových prístupov a riešení k tak pertraktovanej téme akou výber nových sudcov nepochybne je.

2. Stav po prijatí Ústavy Slovenskej republiky

Prijatie Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „Ústava“) s účinnosťou od 1. januára 1993 Z. z. predstavovalo dôležitý medzník aj v oblasti kreovania funkcie sudcu.

Podľa schváleného znenia Ústavy bolo vymenúvanie a odvolávanie sudcov v pôsobnosti Národnej rady Slovenskej republiky, ktorá volila sudcov na časovo obmedzené funkčné obdobie štyroch rokov, pričom po uplynutí ich volila bez časového obmedzenia. Volebné právo realizovala Národná rada Slovenskej republiky na základe návrhu vlády Slovenskej republiky.¹

Do prijatia zmeny Ústavy Slovenskej republiky vykonanej ústavným zákonom č. 90/2001 Z. z. ústavný text neobsahoval ani len zmienku o predpokladoch, ktoré musí fyzická osoba spĺňať ako podmienku ustanovenia do funkcie

sudcu, čo zodpovedalo dovtedajšej tradícii.² Tieto predpoklady boli do prijatia cit. ústavného zákona obsiahnuté len v zákonnej úprave. Podľa § 34 zákona č. 335/1991 Zb. o súdoch a sudcoch boli predpoklady pre ustanovenie do funkcie sudcu vymedzené tak, že za sudcu mohol byť zvolený každý občan Slovenskej republiky, ktorý je spôsobilý na právne úkony, bezúhonný, ak jeho skúsenosti a morálne vlastnosti dávajú záruku, že bude sudcovskú funkciu riadne zastávať, v deň zvolenia dosiahol vek 25 rokov a súhlasí so svojím zvolením za sudcu a s pridelením k určitému súdu. Sudca okrem uvedených podmienok musel mať úplné vysokoškolské právnické vzdelanie a odbornú justičnú skúšku.

Pre zákonnú úpravu bolo tiež charakteristické, že neobsahovala zmienku o spôsobe výberu kandidátov na funkciu sudcu prostredníctvom výberového konania, t.j. uplatňovala sa úprava, podľa ktorej sa funkcia sudcu obsadzovala justičnými čakateľmi.

Výraznejší posun v zákonnej úprave nastal prijatím v tom čase nového statusového zákona, a to zákona č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediaciach a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o sudcoch a prísediaciach“), ktorý s účinnosťou od 1. januára 2001 v zásade prevzal do § 5 dovtedajšie zákonné predpoklady pre funkciu sudcu a doplnil ich o nový inštitút, ktorým bolo výberové konanie, pričom jeho úspešné absolvovanie bolo súčasne pojaté ako predpoklad na voľbu sudcu.

3. Stav po prijatí ústavného zákona č. 90/2001 Z. z.

Zásadný krok vo vzťahu k ústavnej úprave kreovania funkcie sudcu znamenalo prijatie ústavného zákona č. 90/1992 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov. Podľa predkladateľov: „Návrh odstraňuje systémové nedostatky platného ústavného textu pri riešení postavenia súdnej moci. Odstraňuje z ústavného systému nesystémové štvorročné funkčné obdobie sudcov, ktoré predchádza ich ustanovovaniu bez časového obmedzenia a ktoré je v centre oprávnenej kritiky pozorovateľov slovenského ústavného systému tak doma ako aj v zahraničí a do procesu ustanovovania a pridelenia sudcov a procesu rozhodovania o ďalších významných otázkach spojených s činnosťou všeobecných súdov, vťahuje nový ústavný orgán - Súdnu radu Slovenskej republiky. Odstraňuje voľbu sudcov Národnou radou Slovenskej republiky, nakoľko Súdna rada Slovenskej republi-

¹ K tomu pozri čl. 145 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky v pôvodnom znení.

² Obdobne ani Ústava Českej a Slovenskej federatívnej republiky č. 100/1960 Zb. v znení neskorších predpisov neobsahovala zmienku o predpokladoch na vznik funkcie sudcu; k systému menovania sudcov pozri čl. 101 cit. ústavy.

ky by mala okrem iných oprávnení aj možnosť predkladať prezidentovi Slovenskej republiky návrhy na vymenovanie a na odvolávanie sudcov. Súdna rada by zároveň mala mať oprávnenie aj voliť a odvolávať členov disciplinárnych senátov, voliť a odvolávať predsedov disciplinárnych senátov a oprávnenie vyjadrovať sa k návrhu rozpočtu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky pri zostavovaní návrhu štátneho rozpočtu. Kompetencie prezidenta Slovenskej republiky by sa pritom mali rozšíriť nielen o vymenúvanie a odvolávanie sudcov, predsedu a podpredsedu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (pri uvedenom by mal prezident rešpektovať návrhy predkladané Súdnu radou Slovenskej republiky a teda zohrávať najmä notariátnu funkciu a významom svojej funkcie zvyšovať význam spoločenského postavenia súdnej moci a samotných sudcov), ale aj o prijímanie sľubu sudcov a o vymenúvanie troch členov Súdnej rady Slovenskej republiky“.

Prijatím ústavného zákona č. 90/2001 Z. z. sa s účinnosťou od 1. januára 2002 výrazným spôsobom doplnila právna úprava ustanovenia do funkcie sudcu. Vykonaná zmena sa týkala ako mechanizmu ustanovenia sudcu, tak aj doplnenia základných predpokladov pre vymenovanie do funkcie sudcu priamo do ústavného textu. Vychádzajúc z dôvodovej správy k cit. ústavnému zákonu „*prenesením kompetencie menovať sudcov na občanmi v priamych voľbách zvoleného prezidenta Slovenskej republiky, a to na základe návrhu Súdnej rady Slovenskej republiky a na časovo neobmedzené obdobie sa v otázke nominácie sudcov na ústavnom základe reálne zaručí nezávislosť súdnictva. Potreba preveriť prípadných kandidátov na funkciu sudcu nájde svoje uplatnenie v sprísnení podmienok pre uchádzanie sa o sudcovskú funkciu*“. Osobitne k problematike predpokladov na vznik a výkon funkcie sudcu ústavodarný orgán uvádza: „*Napriek tomu, že sudca ako reprezentant jednej z troch mocí v štáte je ústavným činiteľom, platná Ústava Slovenskej republiky vo vzťahu k sudcom všeobecných súdov na rozdiel od sudcov Ústavného súdu Slovenskej republiky neobsahuje žiadne ustanovenia, ktoré by upravovali základné podmienky pre výkon funkcie sudcu. Navrhovaná úprava tento závažný nedostatok odstraňuje tým, že ustanovuje občianstvo Slovenskej republiky, voliteľnosť do Národnej rady Slovenskej republiky, vek 30 rokov a vysokoškolské právnické vzdelanie za základné predpoklady pre výkon funkcie sudcu, pričom na podrobnejšiu úpravu predpokladov pre túto ústavnú funkciu ako aj na úpravu postupu pri menovaní splnomocňuje zákon*“.

Z legislatívneho hľadiska sa zmena prejavila novým znením čl. 145 ods. 2 Ústavy, podľa ktorého za sudcu mohol byť vymenovaný občan Slovenskej republiky, ktorý je voliteľný do Národnej rady Slovenskej republiky, dosiahol vek 30 rokov a má vysokoškolské právnické vzdelanie. Ďalšie predpoklady na vymenovanie za sudcu a jeho funkčný postup, ako aj rozsah imunity sudcov ustanoví zákon. Toto ustanovenie pretrvalo z hľadiska systematického zaradenia do textu Ústavy dodnes, pričom doznalo len jednu zmenu – k tomu pozri ďalej.

Z obsahu čl. 145 ods. 2 Ústavy je zrejmé, že ústavný text rozlišuje dve kategórie predpokladov pre vznik funkcie

sudcu, a to tie, ktoré sú pojaté priamo do ústavného textu a tie, na ktorých ustanovenie formou „obyčajného“ zákona je splnomocnená Národná rada Slovenskej republiky. Táto právna konštrukcia dvojakých predpokladov vzniku funkcie sudcu rovnako pretrvala dodnes. Z historického pohľadu stojí za zmienku, že ústavodarný orgán pojal do textu dôvodovej správy zmienku o výberových konaniach na funkciu sudcu: „*Zákonom sa podrobnejšie upravia predpoklady pre výber vhodných uchádzačov na funkciu sudcu, a to na báze predchádzajúcej dlhodobejšej odbornej prípravy, výberového konania a kolektívneho posudzovania morálnych a osobnostných predpokladov a odborných schopností kandidátov*.“ Táto časť dôvodovej správy predznamenáva obsah splnomocnenia, resp. úmysel ústavodarného orgánu, ktorým je úprava predpokladov pre výber vhodných uchádzačov na funkciu sudcu. Táto úprava má rešpektovať požiadavku na odbornú prípravu, upraviť výberové konanie a kolektívne posudzovanie kandidátov z určených hľadísk, medzi ktoré dôvodová správa radí morálne, osobnostné a odborné predpoklady. Text dôvodovej správy však nehovorí o predpokladoch na vznik funkcie sudcu (čl. 145 ods. 2 „*Ďalšie predpoklady na vymenovanie za sudcu...*“), ale o predpokladoch výberu vhodných uchádzačov na funkciu sudcu. Zákonom, ktorý vykonáva ústavné splnomocnenie bol v čase schvaľovania ústavného zákona č. 90/2001 Z. z. už v tom čase platný a účinný zákon č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediacich a o zmene a doplnení niektorých zákonov, a to v § 5, podľa ktorého za sudcu mohol byť zvolený **občan Slovenskej republiky**, ktorý v deň zvolenia dosiahol vek aspoň **30 rokov**, získal **právnické vzdelanie**, má **plnú spôsobilosť na právne úkony**, je **zdravotne spôsobilý** na výkon funkcie sudcu, je **bezúhonný**, jeho **morálne vlastnosti** dávajú záruku, že funkciu sudcu bude riadne vykonávať, má **trvalý pobyt** na území Slovenskej republiky, zložil odbornú **justičnú skúšku** a úspešne absolvoval **výberové konanie**. V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že ústavná a zákonná úprava sa prelína, a teda že zákon do svojho textu preberá ústavné predpoklady na vznik funkcie sudcu. Uvedené sa týka občianstva,³ vekového cenzu, trvalého pobytu⁴ a vysokoškolského vzdelania. V skutočnosti sú teda zákonnými podmienkami spôsobilosť na právne úkony, zdravotná spôsobilosť, bezúhonnosť, morálne kvality, justičná skúška (alebo porovnateľná skúška) a úspešné absolvovanie výberového konania.

V nadväznosti na ústavný zákon č. 90/2001 Z. z. bola vykonaná zákonom č. 185/2002 Z. z. o Súdnej rade Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov aj zmena § 5, ktorá primárne odstránila dovtedy zaužívanú terminológiu „volba sudcov“, ktorá zodpovedala dovtedajšiemu textu Ústavy a ktorú nahradil pojmom „vymenovanie sudcu“. Ďalej bol doplnený nový predpoklad na vymenovanie do funkcie sudcu v podobe negatívnej podmienky v zmysle § 5 ods. 2, podľa ktorého „*za sudcu nemožno vymenovať občana, ktorý už vykonával funkciu sudcu a bol*

³ Nepriamo vyplýva aj z čl. 74 ods. 2 Ústavy v spojitosti s čl. 145 ods. 2 v časti odkazu na podmienky voliteľnosti do národnej rady, kam patrí aj občianstvo.

⁴ Nepriamo vyplýva z čl. 74 ods. 2 Ústavy v spojitosti s čl. 145 ods. 2 v časti „voliteľný do národnej rady“.

z nej odvolaný z dôvodu uvedeného v ustanovení § 18 ods. 1 písm. c)“, t.j. z dôvodu rozhodnutia disciplinárneho senátu pre čin, ktorý je nezlučiteľný s výkonom funkcie sudcu. Súčasne však bola vykonaná podstatná zmena vo vzťahu k účasti vo výberovom konaní, keďže k podmienke „úspešne absolvoval výberové konanie“ bol doplnený dovetok v znení „ak tento zákon neustanovuje inak“, pričom zákon ustanovoval inak v § 28 ods. 1, podľa ktorého „*predseda súdu, na ktorom je zriadená sudcovská rada, vyhlasuje výberové konanie na obsadenie voľného miesta sudcu; to neplatí, ak voľné miesto sudcu možno obsadiť justičným čakatelom*“.

V tejto súvislosti je potrebné poznamenať, že uplatňovanie inštitútu justičného čakatela malo klesajúcu tendenciu, čo sa prejavovalo najmä tým, že nové miesta justičných čakatelov postupne prestali byť obsadzované, čím sa fakticky presadilo výberové konanie ako jediný spôsob výberu kandidáta na funkciu sudcu. Tento faktický stav pretrval do prijatia zákona č. 517/2008 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý nanovo formálno-právne koncipoval justičných čakatelov ako základný a preferovaný spôsob ustanovenie kandidáta na funkciu sudcu.

Okruh zákonných predpokladov na funkciu sudcu bol menený ešte niekoľkokrát. Zákonom č. 426/2003 Z. z. sa nanovo vymedzila bezúhonnosť (tzv. nulová tolerancia na úmyselné trestné činy) a rozšírila negatívna podmienka v § 5 ods. 2 o nemožnosť vymenovania do funkcie sudcu u občana, ktorému bolo uložené disciplinárne opatrenie zbavenia výkonu exekútorského úradu, disciplinárne opatrenie vyčiarknutia zo zoznamu advokátov, disciplinárne opatrenie vyčiarknutia zo zoznamu komerčných právnikov, disciplinárne opatrenie zbavenia výkonu notárskeho úradu alebo disciplinárne opatrenie zbavenia výkonu funkcie prokurátora. Už spomínaný zákon č. 517/2008 Z. z. rozšíril okruh zákonných predpokladov o formálnu náležitosť v podobe súhlasu s vymenovaním do funkcie sudcu a s pridelením na vopred určený súd. Posledná zmena § 5 zákona o sudcoch a prísediach, ktorá nemala svoj základ v zmene Ústavy sa vykonala zákonom č. 335/2012 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 586/2003 Z. z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony sa právnické vzdelanie vyžaduje ako v druhom stupni, tak aj v prvom stupni, ak mu predchádzal.⁵

Pre toto obdobie je charakteristické posilnenie participácie súdnej moci pri kreovaní funkcie sudcu, a to najmä v podobe ústavných právomocí Súdnej rady Slovenskej republiky, ktorými nielen že získala oprávnenie rozhodovať o predložení návrhu na vymenovanie kandidáta do

funkcie sudcu, ale súčasne sa mala podieľať na tvorbe pravidiel výberu sudcov, a to prostredníctvom jej zákonnej právomoci (tzv. ďalšia pôsobnosť súdnej rady v zmysle čl. 141a Ústavy) vydávať po dohode s ministrom spravodlivosti zásady výberových konaní na funkciu sudcu. Tieto zásady predstavovali normatívne vyjadrenie pravidiel výberu sudcov, ktoré detailnejšie popisovali procedúru výberového konania.⁶

Špecifický zásah do kreovania funkcie sudcu predstavovala zákonná úprava, ktorou sa zriadil Špeciálny súd. Táto úprava síce nerozšírila podmienky vymenovania do funkcie sudcu, ale ustanovila nový zákonný predpoklad pre pridelenie sudcu na Špeciálny súd o podmienku existencie oprávnenia oboznamovať sa s utajovanými skutočnosťami stupňa utajenia Prísne tajné.⁷ Táto podmienka pridelenia sudcu na Špeciálny súd bola súčasťou právneho poriadku Slovenskej republiky do momentu vyhlásenia nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky PL. ÚS 17/08 v Zbierke zákonov Slovenskej republiky.

S otázkou uzákonenia výberového konania ako nástroja pre výber kandidátov na vymenovanie do funkcie sudcu sa otvorila pochopiteľne otázka zloženia orgánu, ktorý toto výberové konanie realizuje. Problematika zloženia výberových komisií sa stala vďačnou témou každej vládnej garnitúry, keďže pokusov ako úspešných, tak aj neúspešných o zmenu zloženia výberových komisií bolo niekoľko. Pre prvotnú právnu úpravu zavedenú zákonom o sudcoch a prísediach (od 1. januára 2001) bolo charakteristické, že kreovanie výberovej komisie bolo výlučne v réžii súdnej moci („*Členov výberovej komisie vymenúva predseda súdu na návrh príslušnej sudcovskej rady*“). Od roku 2003⁸ došlo k prvej výraznejšej zmene, kedy sa pomer zloženia výberovej komisie zmenil do podoby, kedy súdna moc prišla o jedno miesto na úkor ministra spravodlivosti, pričom ostávajúce štyri miesta sa kreovali na návrh sudcovskej rady (3 členovia) a Súdnej rady Slovenskej republiky (1 člen). Od roku 2009⁹ je badateľný posun pri zložení výberovej komisie v prospech predstaviteľov štátnej správy súdov (predseda súdu) na úkor sudcovskej samosprávy, pričom zloženie výberovej komisie bolo nasledovné: jeden člen výberovej komisie bol vymenúvaný na návrh sudcovskej rady súdu, pre ktorý je určené voľné miesto sudcu, jeden na návrh príslušného kolégia predsedov sudcovských rád, jeden na návrh súdnej rady a jeden na návrh ministerstva, pričom piatym členom výberovej komisie bol pred-

⁶ K tomu pozri § 4 ods. 2 písm. a) zákona č. 185/2002 Z. z. o Súdnej rade Slovenskej republiky v znení účinnom do 1. januára 2012.

⁷ K tomu pozri § 11 ods. 3 zákona č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediach a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 458/2003 Z. z. o zriadení Špeciálneho súdu a Úradu špeciálnej prokuratúry a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁸ K tomu pozri zákon č. 426/2003 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediach a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁹ K tomu pozri zákon č. 517/2008 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁵ Zo spoločnej správy k cit. zákonu vyplýva, že táto zmena sa udiala prostredníctvom poslaneckého pozmeňujúceho a doplnujúceho návrhu v druhom čítaní.

седа súdu, pre ktorý je určené voľné miesto sudcu, alebo ním poverený sudca. Od roku 2011¹⁰ došlo ku komplexnej zmene kreovania výberovej komisie na funkciu sudcu, a to prostredníctvom zavedenia databáz kandidátov na funkciu člena výberovej komisie, pričom zloženie výberovej komisie bolo určované pomerom jeden nominant Súdnej rady Slovenskej republiky, jeden nominant sudcovskej rady, dvaja nominanti ministra spravodlivosti a jeden nominant Národnej rady Slovenskej republiky. Táto právna úprava bola účinná do vyhlásenia nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky č. 216/2014 Z. z. (sp. zn. PL. ÚS 102/2011). V súčasnosti platná a účinná právna úprava predpokladá, že jeden člen je z kandidátov zvolených národnou radou, dvaja členovia z kandidátov zvolených súdnou radou a jeden člen z kandidátov vymenovaných ministrom, piateho člena výberovej komisie zvolí na žiadosť predsedu súdu sudcovská rada súdu, na ktorom sa voľné miesto obsadzujú.

3. Otvorenie výberu sudcov verejnej kontrole

Roky 2010 až 2012 priniesli so sebou nový trend v oblasti regulácie vstupu do povolania sudcu. Uvedené zmeny boli vykonané v niekoľkých krokoch a sú reprezentované týmito zákonmi: **zákon č. 495/2010 Z. z.**, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 185/2002 Z. z. o Súdnej rade Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, **zákon č. 33/2011 Z. z.**, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediach a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, **zákon č. 100/2011 Z. z.**, ktorým sa mení zákon č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediach a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov¹¹) a **zákon č. 467/2011 Z. z.**, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediach a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony. Charakteristickým znakom týchto zmien bola snaha otvoriť systém súdnictva vrátane výberu sudcov verejnej kontrole, a to počnúc otvorenými výberovými konaniami, ako aj vo vzťahu k rozhodovacím procesom na úrovni Súdnej rady Slovenskej republiky. Z hľadiska právnej úpravy predpokladov na výkon funkcie sudcu ostala táto nezmenená s výnimkou § 5 ods. 1 písm. g) zákona o sudcoch a prísediach, kde výnimka „úspešne absolvoval výberové konanie, ak tento zákon neustanovuje inak,“ doznala v kontexte zmeny § 28 ods. 1 a § 14 ods. 1 výraznej zmeny, keďže už sa nevzťahovala na obsadenie miesta sudcu justičným čakatelom bez výberového konania, ale na preloženie sudcu na súd rovnakého (alebo nižšieho) stupňa bez výberového konania. Otvorenie výberových konaní verejnej kontrole sa realizovalo najmä zverejňovaním údajov o uchádzačoch výberového konania, rovnako aj o priebehu výberového

konania vrátane umožnenia verejnosti bezprostrednej účasti na výberovom konaní. Verejným sa stalo aj rokovanie Súdnej rady Slovenskej republiky, a to aj vo vzťahu k otázkam súvisiacim s navrhovaním kandidátov na vymenovanie do funkcie sudcu.

Táto zákonná úprava súčasne ukončila pôsobenie justičných čakateľov na súdoch, nakoľko ich zrušila. V tomto prípade na základe pozmeňujúceho návrhu poslancov v druhom čítaní vo výboroch Národnej rady Slovenskej republiky.¹²

V kontexte neskoršej rozhodovacej činnosti Ústavného súdu Slovenskej republiky bola dôležitou zmena v zložení výberových komisií, kde prvýkrát z historického pohľadu prišla o majoritu vo výberovej komisii súdna moc. Táto skutočnosť bola vyhodnotená v náleze Ústavného súdu Slovenskej republiky PL. ÚS 102/2011 ako odporujúca čl. 1 ods. 1, čl. 46 ods. 1, čl. 141 ods. 1, čl. 141 ods. 1 písm. a), čl. 143 ods. 3 a čl. 144 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Podstatným záverom posudzovania ústavnosti prijatých zmien je, že verejná kontrola výberových konaní na funkciu sudcu obstála v teste ústavnosti v plnom rozsahu.

V neposlednom rade je potrebné spomenúť aj tú skutočnosť, že Súdna rada Slovenskej republiky prišla o svoju zákonnú pôsobnosť vydávať zásady výberových konaní na funkciu sudcu, nakoľko ich doterajší obsah bol prevzatý do zákonnej úpravy a do vykonávacích vyhlášok Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky.¹³

4. Stav po prijatí ústavného zákona č. 161/2014 Z. z.

Z hľadiska ústavného vydržal systém fungovania súdnej moci v zásade bez výraznejších zmien, a to až do prijatia ústavného zákona č. 161/2014 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov (t.j. 13 rokov).

Uvedený ústavný zákon zasiahol do siedmej hlavy Ústavy v niekoľkých smeroch. Primárne táto ústavná zmena, podľa jej predkladateľov, sledovala zúženie imunity sudcov a odbúranie potreby súhlasu Ústavného súdu Slovenskej republiky na trestné stíhanie sudcov, rozšírenie pôsobnosti Súdnej rady Slovenskej republiky za účelom jej výraznejšej účasti na správe súdnictva (verejná kontrola súdnictva, zásady sudcovskej etiky). Ako už býva dobrým zvykom, v priebehu legislatívneho procesu v druhom čí-

¹⁰ K tomu pozri zákon č. 33/2011 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediach a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹¹ Zákon č. 100/2011 Z. z. bol prijatý v reakcii na „normotvorbu“ prezidenta Slovenskej republiky vo forme jeho práva veta.

¹² K tomu pozri spoločnú správu k vládnemu návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediach a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony (tlač 107).

¹³ V prípade sudcov ide o vyhlášku Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 483/2011 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o výberovom konaní na funkciu sudcu v znení neskorších predpisov.

tani v Národnej rade Slovenskej republiky bol vo výbo-
roch uplatnený pozmeňujúci návrh, ktorý inkorporoval
do textu čl. 145 ods. 2 jeden nový predpoklad pre vznik
funkcie sudcu. Týmto novým predpokladom je, že osoba
*„splňa predpoklady sudcovskej spôsobilosti, ktoré dávajú
záruku, že funkciu sudcu bude vykonávať riadne“*, a teda
rozšíril pôvodný zámer predkladateľov o novú tému, kto-
rej nie celkom presný názov „sudcovské previerky“, za-
znamenal výraznú politickú debatu, a žiaľ nie úplne ide-
álnu verejnú diskusiu.

Ústavodarný orgán súčasne ustanovil ústavné rámce posu-
dzovania tohto predpokladu, a to tak, že u každého uchá-
dzača o funkciu sudcu jeho splnenie posudzuje Súdna
rada Slovenskej republiky na základe podkladov od na to
určeného štátneho orgánu na úseku ochrany utajovaných
skutočností (Národný bezpečnostný úrad), pričom výsled-
kom rozhodovacej činnosti súdnej rady je stanovisko, kto-
ré zohľadňuje prezident pri výkone svojej právomoci vy-
menúvať sudcov. O strate „sudcovskej spôsobilosti“ môže
za trvania funkcie sudcu (u nového sudcu) rozhodnúť len
disciplinárny senát.

Z hľadiska hmotnoprávneho vymedzenia pojmu „sud-
covská spôsobilosť“ v kontexte nového znenia čl. 145
ods. 2 je dôležitá zmena § 5 zákona o sudcoch a príse-
diacich, ktorá bola vykonaná zákonom č. 195/2014 Z. z.,
ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 385/2000 Z. z. o sud-
coch a príseďiacich a o zmene a doplnení niektorých zá-
konov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia
a dopĺňajú niektoré zákony. V nadväznosti na tradíciu
preberania ústavného textu do textu zákona, aj v tomto
prípade sa rozšíril § 5 ods. 1 o nové písmeno e), ktoré je
v podstate prepísaným textom Ústavy. Súčasne však bol
§ 5 doplnený o nový odsek 6, ktorý vymedzuje „sudcov-
skú spôsobilosť“ tak, že *„predpokladmi sudcovskej spô-
sobilosti sú morálny štandard a integrita sudcu pre náležitý
a zodpovedný výkon jeho funkcie“*. Pričom v novom odse-
ku 7 sa ustanovuje obsahové zameranie podkladov, ktoré
k problematike sudcovskej spôsobilosti spracúva Národ-
ný bezpečnostný úrad a ktoré berie do úvahy Súdna rada
Slovenskej republiky pri hodnotení uchádzača o funkciu
sudcu. Ide o zisťovanie skutočností, či uchádzač o fun-
kciiu sudcu nie je pod preukázateľným nátlakom v dô-
sledku finančnej situácie, nie je preukázateľne závislý
od konzumácie alkoholických nápojov alebo od iných
návykových látok, neprijíma neoprávnené platby, dary
alebo iné výhody alebo nezneužíva postavenie a fun-
kciiu na získavanie neoprávnených požitkov, nedisponuje
s majetkom, ktorého hodnota je neprimeraná priznaným
príjmom a ktorého legálnosť pôvodu nie je schopný ale-
bo ochotný preukázať, nemá obchodné, majetkové alebo
finančné vzťahy s osobami z prostredia organizovaného
zločinu, alebo nespráva sa korupčne. Dôležitým mo-
mentom právnej úpravy je, že zákon kladie Súdnemu
radu Slovenskej republiky povinnosť zhodnotiť uchádzača
komplexe, pričom v prípade podkladov od Národného
bezpečnostného úradu ide len o časť údajov, z ktorých
má Súdna rada pri posudzovaní sudcovskej spôsobilosti
vychádzať.

Právna úprava je dotváraná procesnými ustanoveniami,
a to jednak z hľadiska rozhodovania Súdnej rady Slo-
venskej republiky, tak aj z hľadiska postupu Národného bez-
pečnostného úradu pri zisťovaní a overovaní informácií
o uchádzačoch na funkciu sudcu.

Sudcovská spôsobilosť ako predpoklad výkonu funkcie
sudcu sa podľa ústavného zákona č. 161/2014 Z. z. vzťa-
huje aj na sudcov, ktorí ku dňu účinnosti zákona vykoná-
vajú funkciu sudcu, resp. sú sudcami. Tomu zodpovedá aj
výsledné znenie vykonávacej zákonnej úpravy. Táto však
bola napadnutá predsedníčkou Súdnej rady Slovenskej re-
publiky na Ústavnom súde Slovenskej republiky, využijúc
tak zhodou okolností jej novú ústavnú kompetenciu – po-
dať návrh za začatie konania o súlade právnych predpisov
s Ústavou Slovenskej republiky. Ústavný súd Slovenskej
republiky pozastavil účinnosť niektorých ustanovení vy-
konávacích zákonov, čím znemožnil preverovanie sud-
covskej spôsobilosti u „existujúcich“ sudcov; k tomu pozri
nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. 261/2014 Z.
z. (sp. zn. PL. ÚS 21/2014).

Nateraz posledná zmena právnej úpravy týkajúcej sa kre-
ovania funkcie sudcu bola vykonaná zákonom č. 322/2014
Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 548/2003 Z. z.
o Justičnej akadémii a o zmene a doplnení niektorých zá-
konov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia
a dopĺňajú niektoré zákony.

Predmetný zákon v prvom rade reaguje na už spomínaný
nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. 216/2014 Z.
z., ktorým bola konštatovaná protiústavnosť právnej ú-
pravy zloženia výberových komisií. V kontexte zmeny § 29
ods. 1 možno konštatovať, že s účinnosťou od 1. decembra
2014 sa aplikuje nová úprava zloženia výberových komisií,
kde dvaja členovia výberovej komisie sú zástupcami Sú-
dnej rady Slovenskej republiky, jeden člen je volený sud-
covskou radou príslušného súdu, jeden člen je zástupcom
Národnej rady Slovenskej republiky a posledný piaty člen
je nominantom ministra spravodlivosti.

Cit. zákon súčasne obnovil inštitút justičného čakateľa, av-
šak bez jeho favorizácie pri obsadzovaní voľného miesta
sudcu, t.j. aj justičný čakateľ sa musí podrobiť procedúre
výberového konania.

Rozsah zákonnej úpravy predpokladov pre vymenovanie
do funkcie sudcu zostal nateraz nezmenený. Rozšírili sa
však podmienky pre účasť vo výberovom konaní na fun-
kciiu sudcu o povinnosť absolvovať prípravné vzdelávanie
v Justičnej akadémii Slovenskej republiky.

5. Na miesto záveru

Z historického hľadiska je zrejmé, že právna úprava kre-
ovania funkcie sudcu je pomerne živou témou a doznáva
pravidelných zmien, ktorých početnosť častokrát priná-
ša so sebou nevyhnutnosť prispôbovať aplikačnú prax
zmenám, a to aj na úkor stability systému. Inak povedané,

nestabilita právnej úpravy nemôže prispievať ku kvalitnému a efektívnemu systému výberu nových sudcov, keďže je viac ako zrejmé, že každý volebný cyklus, resp. každá zmena vlády prináša so sebou nové náhľady na problematiku výberu sudcov, ako aj nové riešenia, ktorých efekt častokrát ani nestačí nastať a už je k dispozícii nová právna úprava, ktorú je potrebné aplikovať.

Pre túto právnu úpravu je príznačné, že ju okrem Národnej rady Slovenskej republiky výrazne formuje a ovplyvňuje svojou rozhodovacou činnosťou aj Ústavný súd Slovenskej republiky, nakoľko takmer každá zmena týkajúca sa kreovania funkcie sudcu je podrobovaná testu ústavnosti. V judikatúre Ústavného súdu Slovenskej republiky je badať príklon k odporúčaniam medzinárodných sudcovských organizácií, ktoré venujú zvýšenú pozornosť práve problematike výberu nových sudcov.

Použitá literatúra:

1. Ústava Českej a Slovenskej federatívnej republiky č. 100/1960 Zb. v znení neskorších predpisov
2. Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov
3. Ústavný zákon č. 90/2001 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov
4. Ústavný zákon č. 161/2014 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov
5. Zákon č. 335/1991 Zb. o súdoch a sudcoch v znení neskorších predpisov
6. Zákon Slovenskej národnej rady č. 80/1992 Zb. o sídlach a obvodoch súdov Slovenskej republiky, štátnej správe súdov, vybavovaní sťažností a o voľbách príseďiacich (zákon o štátnej správe súdov)
7. Zákon č. 385/2000 Z. z. o sudoch a príseďiacich a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
8. Zákon č. 185/2002 Z. z. o Súdnej rade Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
9. Zákon č. 426/2003 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 385/2000 Z. z. o sudoch a príseďiacich a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov
10. Zákon č. 458/2003 Z. z. o zriadení Špeciálneho súdu a Úradu špeciálnej prokuratúry a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
11. Zákon č. 517/2008 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov a o zmene a doplnení niektorých zákonov
12. Zákon č. 495/2010 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 185/2002 Z. z. o Súdnej rade Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
13. Zákon č. 33/2011 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 385/2000 Z. z. o sudoch a príseďiacich a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony
14. Zákon č. 100/2011 Z. z., ktorým sa mení zákon č. 385/2000 Z. z. o sudoch a príseďiacich a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
15. Zákon č. 467/2011 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 385/2000 Z. z. o sudoch a príseďiacich a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony
16. Zákon č. 335/2012 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 586/2003 Z. z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony
17. Zákon č. 195/2014 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 385/2000 Z. z. o sudoch a príseďiacich a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

Pre zmeny tzv. sudcovských zákonov je viac ako príznačné aj to, že sa realizujú častokrát formou poslanceckých pozmeňujúcich a doplňujúcich návrhov, ktoré sú síce legálnym spôsobom normotvorby, ale žiaľ tým najmenej prístupným verejnej diskusii.

Citlivosť problematiky dokresľuje aj tá skutočnosť, že vysoké percento zmien sudcovských zákonov bolo so železnou pravidelnosťou vystavených prezidentovmu právu veta, resp. len minimu z nich je prezidentom podpísaných aj po prelomení jeho veta.

Z uvedeného teda vyplýva, že k zmenám právnej úpravy výberu nových sudcov je potrebné pristupovať nanajvýš citlivo, rešpektujúc pri tom ústavné rámce kreovania funkcie sudcu, majúci pri tom na zreteli to, že právna úprava si v záujme stability zasluhuje širší politický konsenzus.

18. Zákon č. 322/2014 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 548/2003 Z. z. o Justičnej akadémii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony
19. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky PL. ÚS 10/05
20. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. 290/2009 Z. z. (sp. zn. PL. ÚS 17/08)
21. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. 216/2014 Z. z. (sp. zn. PL. ÚS 102/2011)
22. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky 261/2014 Z. z. (sp. zn. PL. ÚS 21/2014)

Praktické skúsenosti pri výbere sudcov (reflexia člena výberovej komisie)

JUDr. Ján Hrubala

Sudca Špecializovaného trestného súdu a člen výberovej komisie

O výbere na akúkoľvek pozíciu (povolanie) možno hovoriť v zásade z dvoch hľadísk – treba zadefinovať

- čo (koho) hľadám (kritériá)
- ako to (ho, ju) hľadám (postup)

Vzhľadom k štruktúre konferencie, poznajúc obsah príspevkov predrečníkov, sa budem venovať hlavne „postupu“, ako to v praxi prebieha v Slovenskej republike, snažiac sa pomenovať viaceré nástrahy pomerne striktno zošňurovaného výberového konania, ale na úvod si dovoľm niekoľko poznámok aj ku kritériám. Tiež si dovoľm požiadať o toleranciu k menej akademickému štýlu tohto príspevku – niekedy sa mi zdá, že veci povedané „bez obalu“ lepšie vystihujú situáciu a dávajú lepší obraz o skúmaných procesoch.

Odpoveď na prvú odrážku z úvodného odseku dáva väčšinou zdravý rozum. Ak hľadáme inštalatéra, zrejme nebude rozhodujúcim kritériom pri výbere pohľad uchádzača na riešenie krízy na Ukrajine, ani jeho názor na estetickú úroveň kuchynských, či iných doplnkov domácnosti. Ak hľadáme asistentku alebo asistenta do kancelárie, ich vnímanie sveta z hľadiska estetiky už môže hrať významnejšiu úlohu, avšak predsa len vlastnosti ako adaptabilita, flexibilita pri riešení rôznych situácií a počítačové zručnosti zohrajú pri výbere dôležitejšiu úlohu. Čo povedať k sudcom a sudkyňiam a kritériám, ktoré treba skúmať. Stačí zdravý rozum? Treba k tomu konferencie, štúdie, výskumy, analýzy... zákony a vyhlášky? Účastníkov konferencie o výbere sudcov zrejme sklame, ale moja odpoveď je v princípe jednoznačná. Stačí a netreba. Hoci „stačil by a nebolo by treba, KEBY... je vzhľadom k realite lepšia odpoveď (nešťastné „keby“ – keby nebolo „keby“, zrejme by nebolo ani právo a väčšina z nás by musela robiť niečo užitočnejšie ako obžalúvať, súdiť, obhajovať...). To „KEBY“ je, bohužiaľ, dôležité.

Čiže v konečnom dôsledku je dobré, že konferencie, analýzy, zákony a vyhlášky na túto tému sú. Predovšetkým preto, lebo zdravý rozum je často pokúšaný nezdravými motívmi a pokúšaniami rôzneho charakteru. Ešte predtým však, než prejdem k zákonom a ich analýzám z pohľadu praktikujúceho člena výberových komisií, dovoľte mi dve exkurzie do dávnejšej minulosti. Dopredu sa ospravedlňujem za namyslenosť, že v nich budem vystupovať ako človek zdravým rozumom obdarený a pokúšaniam odolávajúci.

V roku 1993 som bol podpredsedom Krajského súdu v Banskej Bystrici a vtedajší predseda súdu Dr. Andrej

Golema organizoval výber na pozície justičných čakačov. I keď to vtedy zákon nevyžadoval, napadlo nás, že by sme mohli urobiť naozaj seriózne výberové konanie – zapojili sme do toho psychologov, celé vedenie súdu, spracovali sme stručný test a vyberali sme. Tri dni sme sa rozprávali, skúšali, debatovali s psychologmi a nakoniec sme asi z pätnástich adeptov vybrali sedem. Nemali sme žiadny zákonodarcom spracovaný manuál, vôbec nám to nevadilo (v tíme sme si ho vytvorili sami) a každému bolo jasné, koho hľadáme – čestného, pracovitého a práva znalého človeka. Nebodovali sme, len sme si vymieňali názory. Psychológova práca nespočívala v rezultáte typu „spôsobilý – nespôsobilý“ s krátkym odôvodnením – podstatnú dobu výberového konania bol s nami a na základe svojich vyšetrení upozorňoval na výhody, ale i riziká toho ktorého adepta. Trúfnem si povedať, že sme vybrali dobre.

Druhý exkurz je viac hypotetický, ale tiež má reálny základ. Zhruba deväť rokov som strávil mimo justície ako advokát a tiež som z času na čas potreboval vybrať spolupracovníkov – koncipientov. Je pravdou, že som bol v špecifickej situácii a v rámci rôznych projektov som bol v intenzívnom styku so študentmi a aj preto sme mali v tíme jednoduchšiu úlohu – vybrali sme si na základe osobných skúseností najšikovnejších (aj v tomto prípade dobre), ale aj keby môj kontakt so študentskou obcou bol menej intenzívny, tiež by to nič nemenilo na tom, že „nieť nad osobnú skúsenosť“. Dokonca ani odporúčania dôveryhodných ľudí by mi nevdali a určite by som ich v rámci „výberového konania“ bral do úvahy. Koho som hľadal? Toho, čo predtým – čestného, pracovitého a práva znalého človeka. Potreboval som mať napísané (napr. advokátskou komorou) ako má vyzeráť advokátsky koncipient, potreboval som manuál na výberové konanie? Nepotreboval. Bol som motivovaný vybrať čo najlepšie? Bol.

Ak by som robil ako advokát výberové konanie teraz, zrejme by som si pripravil aj nejaký písomný test, ale výber by som prioritne nestaval na jeho výsledkoch. Zavolať by som si psychológa Dušana Ondruška alebo Ivana Rapoša dlhodobo sa venujúcim tréningom sociálnych zručností a metodikám výberu, prípadne niekoho z ich tímu, a v prvom rade by som sa s uchádzačmi dlho rozprával – možno aj o kríze na Ukrajine, ale určite o práve a prístupoch k jeho interpretácii.

Ak vás teraz napadá, že medzi súkromnou a verejnou sférou je rozdiel, určite budete mať pravdu. Súkromná sféra nestrpí nekvalitu, resp. nekvalita sa „súkromnému majiteľovi“ vypomstí na jeho vlastných peniazoch. Nekvalita vo verejnej sfére v konečnom dôsledku však peniaze tiež berie, pretože akýkoľvek deficit v etickej, morálnej i právnej rovine v konečnom dôsledku spoločnosť okráda aj o ma-

teriálne statky. Akurát že tie peniaze neberie citelne tomu, kto okráda. Tvrdenia v predchádzajúcich troch vetách z dôvodu zamedzenia tohto typu okrádania sú potom najdôležitejším, i keď vo svojej podstate jediným dôvodom, prečo v rámci verejnej sféry je potrebné viaceré procesy oveľa striktnejšie regulovať – často aj normatívnymi právnymi aktmi. Ako však vyplynie z ďalšieho textu i z výroku na záver príspevku citovaného prvého riaditeľa VIA IURIS Pavla Žilinčíka, striktná regulácia výberu sudcov, nech by bola sebelepšia, spásou sama o sebe nie je. Aj zákonom ordinovaný zdravý rozum sa totiž dá používať nezdravým spôsobom.

Vrátiac sa naspäť k téme tohto príspevku, rozoberajúc stále ešte problém načrtnutý v prvej odrážke z úvodu (koho hľadám) a akceptujúc relevantný normatívny stav, v každom prípade platí, že v rámci výberového konania na sudcu sa podľa zák. č. 385/2000 Z.z. o sudcoch a prísediacich u adeptov skúmajú

- odborné znalosti
- všeobecný prehľad
- schopnosť tvorivého myslenia
- rýchlosť uvažovania a schopnosť rozhodovania
- verbálny prejav
- osobnostné predpoklady
- zdravotný stav
- znalosť cudzieho jazyka

Všeobecnosť týchto pojmov v tomto prípade nie je na škodu a v zásade nemám výhrady voči takto stanoveným kritériám. Váhovosť týchto kritérií zákon ani vykonávacia vyhláška Ministerstva spravodlivosti SR (ďalej „ministerstvo“) č. 483/2011 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o výberovom konaní na funkciu sudcu (ďalej „vyhláška“) nestanovujú, ale, obrátiac sa naspäť k zdravému rozumu, zrejme platí Werichovo „všeho príměreně“. Tým, samozrejme, nechcem spochybňovať legitimitu debát riešiacich mieru dôležitosti jedného či druhého kritéria, a napríklad názory preferujúce osobnostnú výbavu sudcu v zmysle „... právo sa doučí, dôležitejšia je adeptaova schopnosť empatie, dobrosrdečnosť, pracovitosť...“ určite majú svoje racion. Zrejme však nikto nechce vidieť v talári hoc ako dobrosrdečného a empatického snílka, ktorý nerozumie alebo nechce rozumieť písanému právu. Rovnako nikto v sudcovi nechce vidieť len naprogramovaného logika bez akéhokoľvek citu a v prípade potreby aj súcitu k stranám v konaní. Debata o „váhovosti kritérií“ je však namieste a niet dôvodu sa ňou nezaoberať aj v tomto príspevku.

Prejdem však už k postupom výberových konaní a spôsobu jeho vykonania ako ich stanovuje už spomenutá vyhláška v aktuálnom znení, pričom pre potreby tejto konferencie je potrebné zdôrazniť najmä to, že výberové konanie pre uchádzačov po splnení a kontrole formálnych náležitostí (okrem iného je potrebné predložiť aj profesijný

životopis a motivačný list) vykonáva päťčlenná výberová komisia (vytváraná je z databázy členov nominovaných ministerstvom, Súdnu radou, NR SR a jedného člena menuje sudcovská rada toho ktorého súdu) a pozostáva z písomného testu, riešenia prípadovej štúdie, písomného prekladu z cudzieho jazyka, písomného vypracovania dvoch súdnych rozhodnutí, psychologického posúdenia a ústnej časti. Všetky časti sa bodujú a vždy je predpísaný počet bodov, ktoré je potrebné dosiahnuť na „postup do ďalšieho kola“.

K formálnym náležitostiam pripustenia k výberovému konaniu len niekoľko poznámok, najmä v súvislosti so zoznamom predkladaných dokumentov. Ako je vyššie uvedené, patria medzi ne aj profesijný životopis a motivačný list (§ 3 ods. 1 vyhlášky). To, že žiadna norma nestanovuje štruktúru týchto dokumentov je v poriadku, ale nikde nie je stanovená ani povinnosť vyhodnocovať kvalitu obsahu týchto dokumentov (keď už sa boduje, tak napr. bodovaním). Samozrejme, kariéra a úroveň motivačného listu sa dá nepriamo premietnuť do počtu bodov za ústnu časť, ale naozaj len „nepriamo“ a naozaj len do istej veľmi obmedzenej miery – napríklad vyhodnotením úrovne odpovedí na otázky týkajúce sa motivačného listu alebo profesnej kariéry. Áno, dá sa to urobiť aj veľmi subjektivisticky a „nezdravorozumovo“, ale o miere subjektivismu a jeho rizikách ešte bude reč. V každom prípade, podľa môjho názoru by nebolo na škodu napríklad obodovať aj tento typ intelektuálneho výkonu resp. úrovne doterajších profesných aktivít (zohľadniť publikačnú činnosť, rôzne typy „akademických“ aktivít a pod.).

Nuž ale naspäť k praktickému spôsobu vykonania výberového konania – hlavne z pohľadu posúdenia rizík, ktoré priniesla prax.

PÍ SOMNÝ TEST (§ 5 vyhlášky)

Písomný test pozostáva zo 40 otázok z rôznych oblastí práva, losuje sa elektronicky z databázy MS SR, pričom databáza obsahuje minimálne 1000 testových otázok a podľa potreby sa obmieňa. Správne zodpovedanie otázky je jeden bod, na to, aby účastník výberového konania postúpil do jeho ďalšej fázy je potrebné dosiahnuť minimálne 24 bodov (do 14. 7. 2012 bolo otázok 60 a bolo potrebné dosiahnuť minimálne 36 bodov).

Áno, správne odpovede je možné sa nabíliť (databáza otázok je verejne prístupná, v čom problém nevidím), ale nabílené vedomosti sú tiež vedomosti a svedčia minimálne o zodpovednom prístupe k výberovému konaniu. Mimochodom, je to jeho jediná časť, kde subjektivismus posudzovania členov výberovej komisie nehrá žiadnu rolu a preto ide o najobjektívnejšie merateľný výkon uchádzača. I keď som uviedol, že osobne nepriorizujem výber na základe nabílených testov, v rámci výberového konania sudcov písomný test musí zohrávať možno ešte významnejšiu úlohu než doteraz, má svoje miesto v štruktúre a jeho vyhodnocovanie v podstate nespôsobuje žiadne

problémy (správne odpovede „prídu“ z MS SR a udeje sa to až po ukončení testov).

Ak niekoho napadne, že sa niekomu dá „pomôcť“ výmeňou testov, nemôžem oponovať, len si to neviem predstaviť. V komisiách, ktorých som bol členom sme si po sebe (nie kvôli nedôvere, ale kvôli zamedzeniu nepozornosti) kontrolovali aj matematické úkony a každý test bol „krížovo“ skontrolovaný minimálne dvomi členmi komisie. Skôr sa vyskytli problémy, že odpovede na niektoré otázky neboli zo strany ministerstva „prerobené“ v dôsledku napr. novely predmetného zákona, prípadne z iného dôvodu v materiály ministerstva nebola odpoveď správna. Stáva sa to však naozaj výnimočne a v takomto prípade komisia obvykle uzná za správne obidve odpovede.

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA (§ 6 vyhlášky)

Prípadová štúdia obsahuje opis možnej, prípadne skutočnej situácie, ktorej písomné riešenie navrhne uchádzač. Aj v tomto prípade sa losuje elektronicky z databázy, ktorá sa bez riešení zverejňuje na webovom sídle ministerstva. Za vyriešenie prípadovej štúdie možno získať najviac 20 bodov, minimum na postup je 12 bodov.

Aj v tomto prípade ide o relatívne objektívne merateľnú metódu výberu – po skončení spracovania odpovede sa totiž elektronicky zasiela „vzorové“ vyriešenie prípadu, takže členovia komisie majú možnosť porovnať text riešenia uchádzača so vzorovým riešením. Ide však o štádium výberového konania, ktoré už nevyžaduje len mechanickú kontrolu odpovedí, ale aj odbornú analýzu textu, vyžadujúcu skúsenosti z toho ktorého odboru práva, ktorého sa analýza týka. Preto v súvislosti s touto, ale i nasledujúcimi časťami výberu je naozaj vhodné, aby komisia bola zložená dostatočne „rozmanito“ a nechýbal v nej aspoň jeden odborník z každej oblasti práva.

Môže sa totiž stať, že uchádzač v rámci odôvodnenia riešenia (určite nesmie chýbať) zdôrazní inú, hoci takisto nie nesprávnu argumentáciu, než riešenie vzorové. Alebo dokonca prípad vyrieši inak, než vzor, hoci argumentuje správne a analýza situácie je opretá o správne stanovené východiská. Ja osobne v takýchto situáciách automaticky nepresviedčam komisiu, aby sme siahli po hodnotení pod 12 bodov – skôr sa snažím vysvetliť (najmä v situáciách, kde právna prax nedáva úplne jednoznačné riešenia, hoci „vzor“ sa k nemu priklonil), že nie vo všetkých detailoch správne riešenie štúdie v tom ktorom prípade z vyššie uvedených dôvodov uchádzača nemusí diskvalifikovať. Prax riešiacia situáciu spôsobom „nevyriešil to správne – 0 bodov“ nemusí byť vždy správna. Kľudne sa môže stať, že správna odpoveď z dôvodu chabej argumentácie je menej „odborne zdatná“, ako odpoveď v rámci riešenia kontroverzného problému nie úplne správna, ale argumentačne vyšperkovaná.

Od momentu hodnotenia prípadovej štúdie je teda výberové konanie už aj „o ľudoch“ vo výberovej komisii

PÍ SOMNÝ PREKLAD Z CUDZIEHO JAZYKA (§ 7 vyhlášky)

U tejto časti výberového konania sa zdržím najmenej, hoci je mnohými sudcami najviac kritizovaná. Nemyslím si, že znalosť cudzieho jazyka u sudcov je nepotrebná, naopak, ale faktom je, že už spomenutý Dr. Golema nevedel v cudzom jazyku ani začať a o jeho kvalitách sudcu napriek tomu nebolo možné pochybovať. Takže skúšajme cudzí jazyk, ale výsledok by nemusel byť diskvalifikačným kritériom. Mimochodom, ani nezvykne byť – členovia komisií zvyknú byť tolerantní. Najmä keď sa prekladajú texty, ktorým ani v slovenčine nie je dobre rozumieť. Maximum za písomný preklad je dvadsať bodov, aj tu na postup je potrebných bodov 12.

PÍ SOMNÉ VYPRACOVANIE SÚDNYCH ROZHODNUTÍ (§ 8 vyhlášky)

Tu už ide do tuhého a za rozsudky (takisto sa losujú z ministerstvom zaslaných fotokópií reálnych civilných a trestných spisov) možno získať 2 krát 20 bodov, minimum na postup za každý rozsudok je opäť 12 bodov. Databázu súdnych spisov v tomto prípade vytvára Justičná akadémia Slovenskej republiky.

Tu si tiež dovoľm niekoľko poznámok k záľudnostiam hodnotenia, ktoré sú ešte významnejšie, než u prípadovej štúdie. Začnem výberom spisov zo strany Justičnej akadémie – uchádzačom napr. z civilného práva môžete vylosovať rozvodový rozsudok spolu dlhodobo nežijúcich manželov bez detí a môžete tiež vylosovať riešenie určovacej žaloby s viacerými predbežnými otázkami, s ktorými je potrebné sa vysporiadať. Netreba zvlášť zdôrazňovať, že napísanie dobrého rozsudku v prvej veci bude oveľa jednoduchšie než vo veci druhej. Všetci uchádzači síce majú jednotné podmienky, ale napísanie jednoduchého rozvodového rozsudku podľa mňa nie je dostatočným podkladom na hodnotenie úrovne adepta na povolanie sudcu. Výber „vzorových spisov“ by sa mal zamerať na primerane náročné prípady s primerane „vzorovo“ napísanými rozsudkami.

Osobne som totiž už videl zo strany uchádzača lepšie (sčasti aj inak) napísaný rozsudok, než bol rozsudok vo vzorovom spise – dokonca aj s lepšie a vhodnejšie napísaným výrokom. Keďže uznávam – nemusel som mať pravdu, predmetný problém sme (ako všetky obdobné problémy) v komisii predebatovali a výsledok určili spoločne až po vyjasnení si problémov. Aj z tohto dôvodu nie je dobre, keď sa členovia komisie medzi sebou nerozprávajú a mechanicky preberajú texty vzorov bez ďalšieho zamýšľania sa nad vecou. Vedie to k zbytočne formalistickému prístupu, ktorý však v konečnom dôsledku je paradoxne nepochybniteľnejší, než prístup, ktorý preferujem ja. Opäť teda – je to „o ľudoch“ a sebelepší počín zákonodarcu tento stav nenapraví.

PSYCHOLOGICKÉ POSÚDENIE (§ 10 vyhlášky)

Účelom psychologického posúdenia je overiť osobnostné predpoklady uchádzačov na výkon funkcie sudcu, psycho-

lóg sa vyjadrí, či uchádzača z hľadiska jeho osobnostných predpokladov na funkciu sudcu odporúča alebo neodporúča – tolko text vyhlášky. Prax je taká, že psychologické posúdenie je obvykle jednostranový dokument s niekoľkými všeobecne formulovanými vetami a so záverom „odporúčam“. Predpokladám, že záver „neodporúčam“ zatiaľ neučinil žiaden zo psychologov väzenských zariadení, ktorí túto časť realizácie výberových konaní majú na starosti.

Inak povedané, ide v podstate o formalitu, ktorá podľa všetkého odhalí nanajvýš vskutku patologické črty uchádzača. Člen výberovej komisie síce môže požiadať o konzultáciu s psychologom, ktorý to ktoré posúdenie spracoval, ale deje sa to naozaj výnimočne a osobný kontakt so všetkými členmi výberovej komisie vysvetľujúci prednosti resp. hendikepy toho či onoho uchádzača to nenahrádza.

Ako vyplynulo z niektorých vyššie uvedených statí tohto príspevku, ja vôbec nie som proti psychologickému posúdeniu, skôr naopak, som za sfunkčnenie jeho úlohy možno až do tej miery, že by bodoval aj psychológ, resp. by bol aspoň nútený posúdenie spracovať podrobnejšie. Len sa obávam – bez toho, aby som podceňoval erudovanosť psychologov Zboru väzenskej a justičnej stráže vo veciach psychologickú starostlivosť o uväznených – že to práve takéto psychologovia nedokážu urobiť dostatočne komplexne a dostatočne konkrétne.

ÚSTNA ČASŤ (§ 11 vyhlášky)

Najzákladnejšia a pritom z hľadiska bodov najdôležitejšia časť výberového konania. Tu totiž uchádzač môže získať až 5 x 24 bodov – teda presnú polovicu z celkovo získateľných 240 bodov. Ak ste teda získali hoc aj plný počet dovedy získateľných 120 bodov, teoreticky Vás môže preskočiť uchádzač s minimálnym počtom získaných bodov 72. Je vôbec možné, aby niekto, kto ledva prešiel písomným testom, prípadovou štúdiou, prekladom i rozsudkami bol výrazne lepší vo verbálnej časti skúšky? Alebo inak - je možné, aby niekto prezentáciou o svojej osobe, odbornej praxi a motivácii (§ 11 ods. 1 písm. a) vyhlášky) a odpoveďami na otázky, ktorých účelom je overiť skutočnosti, ktoré sa overujú výberovým konaním (§ 11 ods. 1 písm. b) vyhlášky) v rámci obvyklých 20 – 30 minút trvania tohto úkonu komisiu ohúrilo natolko, že predbehne ostatných, za ktorými zaostáva o 20 – 30 bodov?

Nuž, nie je to vylúčené, ale je to divné. Dá sa pochopiť dobehnutie rozdielu 4 – 5 bodov napr. pri výrazne nadpriemernej úrovni verbálneho prejavu, ale dohnať rozdiel desať a viac bodov pri evidentnej písomne prejavenej vedomostnej prevahu predbehnutého uchádzača je... ostaňme pri slovíčku „divné“. Dá sa tomuto zamedziť? V zásade technicky áno (napr. bola by u každého člena výberovej komisie zavedená povinnosť za ústnu časť udeliť minimálne desatinu dovedy dosiahnutých bodov), a nevyklúčujem preventívnu potrebu zavedenia takejto barličky, ale podstata riešenia problému nespočíva v zadržaní takýchto poistiek. Za dôležitejší fenomén umož-

ňujúci riešenie situácie zdravým rozumom považujem aj v tomto prípade ľudí a dodržiavanie neformálnych a „zdravorozumových“ pravidiel.

Prvým z nich je nerezignovanie na kladenie odborných otázok aj v rámci ústnej časti výberového konania. Dá sa to robiť napr. brainstormingovo – otázkami typu „čo Vám napadá keď počujete slovo nadmerný odpočet DPH, kolúnny opatrovník, logické výkladové metódy práva, Gustav Radbruch, kategorický imperatív...“, nasimulovaním rôznych situácií a požiadanim o bezprostredné riešenie, žiadosťou o uvedenie príkladov (napr. kapiózných, sugestívnych otázok) a pod. Osobne to najčastejšie robím tak, že si na výberové konanie pripravím napr. 40 takýchto otázok a moje prvé zadanie smerom k uchádzačovi je, aby si vybral 3, 4 čísla – označenie poradia otázok.

Medzi odborné otázky nezaraďujem otázky „hodnotové“. Tie podľa mňa nemajú správnu alebo nesprávnu odpoveď, čo však určite neznamená, že sa nemajú klásť. Naopak, „príměřeně“ áno, len je ich potrebné aj „príměřeně“ hodnotiť – a to najmä vzhľadom k argumentačnej úrovni obhajoby svojho názoru. Je priam tragické, ak sa napríklad niekto pýta na názor ohľadne potreby etického kódexu sudcu, on sám je proti a za každú inú odpoveď dá 0 bodov. Rovnako tragické je, keď dá člen komisie – obhajca potreby zavedenia podrobného etického kódexu – 0 bodov uchádzačovi, ktorý prezentuje názor opačný. Len na margo – členovia výberových komisií obvykle nie sú v justícii úplne neznáme osobnosti a v zásade sa vie, ako zhruba rozmyšľajú o tom či onom hodnotovom probléme. Takže pre uchádzačov volkajúcich si v pochlebovaní, znalých „sociálne žiadúcich odpovedí“ príležitosť ako vyšitá... Správna odpoveď však je – len naoko. Zdravo rozmyšľajúci člen výberovej komisie síce nemôže dať úplne nabok svoje preferencie, ale musí vedieť oceniť dobrú argumentačnú výbavu názorového oponenta. Je to obdobná situácia ako pri riešení kontroverzných prípadových štúdií alebo rozsudkov – ak sú východiskové argumenty správne, úroveň prezentácie naozaj dobrá, znamená to, že ten človek nad tým rozmyšľal, problém mu nie je ľahostajný a navyše je aj odvážny. Niet dôvodu to „príměřeně“ neoceniť.

Za najväčšiu tragédiu by som však považoval, ak by sa niekto „prebodoval“ na prvé miesto v ústnej časti za situácie, kedy by to „vyhral“ spôsobom odpovedania len na otázky typu „čo Vás viedlo k tomu, že sa chcete stať sudcom, sudkyňou“. Ak výberová komisia rezignuje na hlbavejšie otázky, bude naozaj zvláštne, ak medzi dovedy evidovaným poradím uchádzačov bude robiť výraznejšie posuny – najmä ak bodové rozdiely sú väčšie než dva, tri body.

V debatách o tejto problematike často zaznieva slovo „štandardizácia a kontrola ústnej časti výberového procesu“. Pekné slová, súhlasím, procesy štandardizovať i kontrolovať treba. Len u ústnej časti výberu neviem ako sa to dá viac, než to už je. Prezentácia osoby, praxe a motivácie tam už sú a sú tam aj „odpovede na otázky členov výberovej komisie, ktorých účelom je overiť skutočnosti, ktoré sa overujú výberovým konaním“. Čo treba viac? Aj tu losova-

nie otázok z databázy? Čo keď normálneho člena komisie vzhľadom k priebehu konania oprávnené zaujímajú úplne iné veci, než odpovede na vylosované otázky a napríklad chce ešte podrobnejšie rozobrať nejaký problém z prípadovej štúdie, na ktorý dal uchádzač zaujímavú odpoveď? Skôr, než vo väčšom sformalizovaní ústnej časti, vidím cestu v znížení jej váhovosti.

S kontrolou je to trochu jednoduchšie, tam si viem predstaviť niekoľko zmien a nemusíme hneď začať s nahrávaním a povinným zverejňovaním na webovom sídle ministerstva – to má viaceré vážne úskalia. Dá sa začať napr. úpravou § 11 ods. 4 vyhlášky a doplniť, že na hodnotiacich hárkoch členov komisie sa musia povinne uviesť aj otázky jednotlivých členov výberových komisií a vyhodnotenie odpovedí. Podrobnejšia zápisnica z konania, resp. povinne podrobnejší hodnotiaci hárok reflektujúci formalizmus ústnej časti alebo rezignácia na podrobnejšie vyhodnotenie, by potom eventuálne mohli byť dôvodom na odmietnutie „schválenia“ víťazného uchádzača či už Súdnou radou alebo prezidentom. Stenografický záznam resp. nahrávky pre tento typ kontroly neodmietam, najmä z dôvodu ochrany súkromia uchádzačov je však potrebné dôsledne zabezpečiť, aby slúžili len ako podklad pre inštitúcie, ktoré majú v procese svoju zákonom predpísanú úlohu.

ZÁVEROM

Dovolím si pripustiť stav, kedy nie všetci členovia výberovej komisie budú chcieť použiť zdravý rozum na zdravé ciele, resp. ich motivácia bude nezdravá – niekedy sa totiž na prvý, občas aj na druhý a tretí pohľad zdá, že to tak je. Inak povedané, dajme tomu (a fakt sa nehrajme na to, že to tak nemôže byť), niektorí budú chcieť pomôcť svojmu favoritovi bez ohľadu na jeho nedostatočné kvality, ktoré vyšli najavo aj počas výberového konania (podotýkam, že nemám absolútne žiadny problém s tým, ak niekto z členov komisie niektorých uchádzačov pozná a v rámci komunikácie pri vyhodnocovaní výkonov prezentuje svoj pohľad na neho). Na dosiahnutie svojho cieľa takíto členovia komisie môžu zvoliť v zásade dve stratégie. Ak odhadnú situáciu tak, že to pôjde „otvorene“, pokúšajú sa nahovoriť na svoje videnie kvalít uchádzačov ostatných členov komisie – či už kuloárovo alebo v rámci spoločnej debaty. Ak sa im zdá, že to nepôjde, budú celý čas v podstate ticho, odhadnú „silných protivníkov“ ich favorita a najmä v rámci bodovania ústnej časti diapazón od 0 do 24 vyzujú v celom rozsahu. Možno to vyjde...

A ešte jedno riziko – členov výberovej komisie z jednotlivých databáz si vyberá predseda toho ktorého súdu, výnimkou je len nominácia sudcovskou radou súdu, na ktorý sa vyberá. Ak je vyššie opísaným typom člena výberovej komisie priamo predseda súdu, asi netreba veľa špekulovať nad tým ako bude vyberať – z tých desiatok ľudí v databázach ich určite bude zopár jeho alebo jej spolužiakov, známych... Ak favorit úplne nepobabre písomný test, prípadovú štúdiu, rozsudky a na ústnej časti dostane otázky typu „čo vás láka na povolanie sudcu“, nemôže nepohorieť a vyjde to určite...

Veľmi mi záleží na tom, aby ste vyššie popísané scenáre chápali len ako možné, dokonca skôr nepravdepodobné modus operandi výberových konaní – až takto jednoduché to vskutku nie je. Ja som zažil len výberové konania, kde zdravý rozum mojich kolegov hraničil až z prepiatosťou (v dobrom slova zmysle) urobiť to bez chýb a čo najlepšie. Napríklad v jednom prípade zhruba v polovici výberu pani predsedníčka súdu, zistiť ktorí dvaja sa nám javia ako najlepší (dobrí v teste, prípadovej štúdií i rozsudkoch) začala lamentovať nad tým, že „to zas bude... jeden je synonym, druhý synonymom sudkýň...“ Samozrejme, ukludnili sme ju s tým, že byť rodinným príslušníkom sudcu nie je telesná ani iná vada a nedá sa nič robiť, ak sú najlepší synmi a dcérami sudcov a sudkýň, vyhrajú aj tak.

Chcel som len povedať, že „nezdravorozumová“ motivácia výberových komisií nie je z kategórie úplných sci-fi a je potrebné urobiť všetko pre to, aby sa riziko takéhoto výberu minimalizovalo. Len ako na to... Určite je niekoľko možností aj v ešte rigidnejšom zošňurovaní výberového konania, je možné zvýšiť váhovosť písomného testu ako jedinej nesubjektívnej metódy hodnotenia, štandardizovať otázky aj v rámci ústnej časti, ale výberová komisia so zdravým rozumom a zdravou motiváciou to nepotrebuje. Taká komisia uprednostní kriticky mysliaceho uchádzača pred uchádzačom podlízavým so sociálne prispôbenými odpoveďami na hodnotové otázky, sociálne vtieravé otázky s vopred očakávanými „vhodnými“ odpoveďami nekladie a snaží sa aj v rámci ústnej časti skúmať to, čo káže zákon a zdravý rozum – odborné znalosti, všeobecný prehľad, tvorivosť, flexibilitu, postulačnú spôsobilosť a osobnostné vlastnosti. Nemusí skúmať práve znalosť Radbrucha, kategorického imperatívus či nadmerného odpočtu DPH, nemusí dať „losovať“ otázky pomocou vybraných čísel. V každom prípade však kladie otázky zamerané na skúmanie toho, čo sa skúmať má a v prípade debát o hodnotách „neskúša“ spôsobom vyžadujúcim stotožnenie sa so svojim videním sveta.

Pôvodne som chcel končiť súhrnom odporúčaní legislatívnych zmien v bodoch, ale rezignoval som. Niektoré nápady som už uviedol a legislatívnymi zmenami nie je možné naordinovať zintenzívnenie spolupráce s psychológmi, nie je možné záväzne vysvetliť členom výberových komisií, že aj iný než „vzorový“ výrok rozsudku si môže zaslúžiť body, pokiaľ je názor dobre vyargumentovaný, legislatívne nie je možné zakotviť, aby členovia výberových komisií povinne používali zdravý rozum a uprednostňovali uchádzačov len na základe ich objektívneho hodnotenia.

Ono tak ako to je, to v zásade nie je zlé, ak je motivácia v poriadku... a zase to nešťastné KEBY (AK...). Ale keďže keby existuje, predsa len stručný sumár väčšinou už prezentovaných nápadov.

- Zvýšenie váhovosti písomného testu som myslel úplne vážne (napr. úpravou povinne dosiahnutých bodov na 30) a to napriek mojim výhradám voči nabíleným vedomostiam. Eliminuje to tých, ktorí „sa neučili“ a zredukovaný výber (dnes testami prechádzajú zhruba dve tretiny až štyri pätiny uchádzačov) uľahčí i zrýchli prácu komisie

- Štandardizovanie ústnej časti výberového konania sa dá dosiahnuť aj vytvorením elektronickej databázy otázok, ale podľa mňa (aj v záujme kontroly) postačí sprísnenie kritérií na kvalitu hodnotiacich hárkov a zázpisnice z výberového konania. Povinne by sa v hodnotiacom hárku uvádzali otázky, ktoré odzneli a stručné zhrnutie odpovedí.
- Z dôvodu zamedzenia nie vždy pochopiteľných rozdielov medzi písomnými a ústnymi časťami výberového konania je možné nielen znížiť váhovosť ústnej časti, ale napríklad zaviesť pravidlo, že za ústnu časť uchádzač musí dostať minimálne desatinu dovedy dosiahnutých bodov u každého člena výberovej komisie.
- Z rôznych dôvodov pred nahrávaním a zverejňovaním ústnej časti výberového konania uprednostňujem osobný monitoring výberového konania aktívnou verejnosťou – hoc aj organizovaným monitoringom zo strany mimovládnych organizácií alebo ministerstvom. Prečo nie.

V úvode som spomenul prvého riaditeľa VIA IURIS a avizoval som zakončenie tohto príspevku jeho citátom. Zhruba pred štyrmi rokmi na konferencii v Záhrebe svoj príspevok o nezávislosti a zodpovednosti sudcov zakončil vetou „System is important, people are everything“ – „Systém je dôležitý, ľudia sú všetko“. Z mojej strany absolútny súhlas.

Závery a odporúčania

K téme výberu sudcov v rámci príspevkov a diskusie odznelo množstvo návrhov a príspevkov poukazujúcich na aplikačné či legislatívne nedokonalosti výberového procesu. Vzhľadom na krátkosť času a množstvo problémových oblastí týkajúcich sa danej témy sa konferencia zamerala len na niektoré z nich.

Prípravné vzdelávanie ako podmienka účasti na výberovom konaní

Predmetom diskusie bol nový inštitút tzv. prípravného vzdelávania, ktorý bol novelou zákona o sudcoch účinnou od 1. januára 2016 priradený medzi podmienky účasti na výberovom konaní na funkciu sudcu. Podľa ustanovenia § 28 ods. 2 zákona o sudcoch sa výberového konania môže okrem iného zúčastniť ten, kto absolvoval prípravné vzdelávanie v Justičnej akadémii Slovenskej republiky zamerané na osvojenie si zručností potrebných na výkon funkcie sudcu; podmienka prípravného vzdelávania sa nevzťahuje na osobu, ktorá vykonáva alebo vykonávala funkciu justičného čakatela alebo vyššieho súdneho úradníka aspoň jeden rok. Uvedený inštitút nie je zatiaľ v zákone či podzákonom predpise definovaný.

Účastníci konferencie sa zhodli, že vzhľadom na aktuálny právny stav, ktorý zavádza prípravné vzdelávanie, je dôležité, aby tento inštitút nebol odradzujúci a nemal by znevýhodňovať osoby z iných právnických profesií. Je potrebné jasne nastaviť kritériá tohto vzdelávania napr. z hľadiska dĺžky trvania, podmienok účasti, hodnotenia či prínosu aj pre neúspešných uchádzačov z výberového konania.

Účastníci konferencie zhodne tvrdili, že je postačujúce, aby si úspešní uchádzači z iných právnických profesií osvojili praktické a technické zručnosti sudcu až po úspešnom absolvovaní výberového konania. Z toho dôvodu účastníci navrhli zmenu právnej úpravy tak, že prípravné vzdelávanie by sa malo týkať iba uchádzačov predložených Súdnej rade SR na prerokovanie.

Vybrané otázky výberového procesu

V rámci diskusie sa účastníci venovali vybraným otázkam správneho nastavenia výberového procesu, najmä, či kritériá na výber sudcu používané výberovou komisiou a tiež Súdnu radou SR sú v súčasnosti dostatočne konkrétne a špecifikované. V príspevkoch tiež rozoberali, či rozhodnutia výberovej komisie majú byť odôvodňované s použitím jednotne upravených hodnotiacich hárkov.

Účastníci sa zhodli na dôležitosti psychologického posúdenia uchádzačov, ktoré by malo byť podrobnejšie a špeci-

ficky zamerané na uchádzačov o funkciu sudcu. Zároveň považujú za prospešnú možnosť účasti psychológa na ústnej časti výberového konania.

Mali by byť vypracované jednotné hodnotiace hárky, kde by sa členovia komisií mali vyjadriť k naplneniu aspoň základných predpokladov na výkon funkcie sudcu a ich naplnenie zdôvodniť.

Účastníkom bol ešte pred konaním konferencie zaslaný výber najčastejšie používaných kritérií na výber sudcu zozbieraný z kritérií na výber sudcu používaných vo vybraných štátoch a na medzinárodnej úrovni (viď príloha č. 1: Súbor kritérií na výber sudcu). Aj na základe predloženého výberu je špecifikácia kritérií na výkon funkcie sudcu účastníkmi vnímaná ako prínos pre členov výberových komisií. Táto špecifikácia by mohla mať formu odporúčania Súdnej rady.

Ako reakcia na príspevok JUDr. Josefa Baxu, ktorý otvoril otázku významu a prínosu centralizovaného výberu nových sudcov, prebehla diskusia aj na túto tému, zatiaľ v rovine úvah, o zmene systému výberu sudcov v budúcnosti. Niektorí účastníci poukázali na skutočnosť, že jednotliví uchádzači sa hlásia opakovanie do výberových konaní, pričom v každom výberovom konaní musia prejsť písomnou časťou, ktorej prípadná centralizácia by mohla byť značným kapacitným uľahčením. V rámci diskusie tiež opakovane odznelo, že z hľadiska technickej realizácie pri tzv. centralizácii výberu sudcov by prichádzalo do úvahy napr. zmenšenie počtu komisií a realizovanie výberov v jednotlivých krajoch, alebo zavedenie jednotnej písomnej časti skúšky pre celé Slovensko a následná ústna časť na jednotlivých okresných alebo krajských súdoch, či profesionalizácia členov výberových komisií na túto činnosť.

Účastníci sa zhodli na tom, že v záujme objektivizácie, profesionalizácie a odstránenia miestnych vplyvov na výberový proces je vhodné uvažovať o centralizácii výkonu výberových konaní napr. vo forme realizácie výberových konaní krajským súdom a/alebo centralizácia výkonu písomnej časti výberového konania napr. ministerstvom spravodlivosti a následná ústna časť na úrovni jednotlivých súdov.

Zloženie výberových komisií

Zloženie orgánu zodpovedného za výber sudcov má rozhodne významný vplyv na to, aké osoby sa stanú sudcami, má tiež vplyv na dôveryhodnosť justície a mieru jej transparentnosti. Nájdenie vhodného modelu zloženia orgánu rozhodujúceho o výbere úspešných uchádzačov je

však pomerne náročné z dôvodu stáleho hľadania hraníc a vyvažovania princípu nezávislosti súdnej moci od iných moci v štáte na jednej strane a potreby transparentného fungovania justice na strane druhej.

V tejto súvislosti účastníci poukázali na medzinárodné štandardy, podľa ktorých by sudcov nemali vyberať len sudcovia a tiež na úpravu zákona o sudcoch, ktorý v § 29 ods. 3 uvádza, že *za kandidáta na člena výberovej komisie možno zvoliť alebo vymenovať len osobu, ktorá má morálne a odborné predpoklady na nestranný výkon funkcie člena výberovej komisie, ktorá je spôsobilá posúdiť uchádzača podľa § 28 ods. 4 a ktorá pôsobí najmä v sektore vysokých škôl, neziskovom sektore alebo vykonáva právnické povolanie; to platí aj pre voľbu člena výberovej komisie voleného sudcovskou radou.* Keďže v súčasnosti kandidáti na členov komisii menovaní ministrom spravodlivosti sú sudcami, účastníci v súvislosti s vyššie uvedeným vyzývajú ministra spravodlivosti SR, aby za kandidátov na členov výberových komisii vymenoval aj nesudcov t.j. authority a osobnosti z iných právnických profesií, z akademickej i psychologickkej obce, ktoré napomôžu zvýšiť dôveryhodnosť, objektivnosť a nezávislosť výberového konania.

Účastníci tiež z praktických skúseností predsedov súdov, ktorí členov výberových komisii menujú z vytvorených databáz, poukázali na skutočnosť, že databáza Národnej rady SR má len dvoch kandidátov na členov komisie, čo výrazne sťažuje realizáciu výberového konania. Z toho dôvodu účastníci tiež vyzývajú Národnú radu SR, aby zvolila do databázy kandidátov na členov výberových komisii ďalších členov – a to authority a osobnosti z iných právnických profesií, z akademickej i psychologickkej obce.

Účastníci sa zhodli, že perspektívne je v legislatívnej rovine potrebná zmena zloženia výberových komisii tak, aby sa skladali z rovnakého počtu sudcov a zástupcov iných profesií. Uvedený záver vyplýva z medzinárodných odporúčaní, ktoré uvádzajú, že výberový orgán, v ktorom má súdnictvo väčšinové členstvo, býva podrobený kritike. Tá spočíva v tom, že slúži sám pre seba, že vyberá len tých budúcich sudcov, ktorých preferuje a podporuje favorizovaných sudcov z vlastných radov¹.

Účastníci tiež odporučili, aby v záujme posilnenia objektivnosti a dôveryhodnosti členov komisii bol pri výbere členov komisii aplikovaný náhodný výber z databáz kandidátov.

Postavenie Súdnej rady SR pri výbere sudcov

Diskusia sa venovala najmä povinnostiam Súdnej rady SR v súvislosti s nálezom Ústavného súdu SR PL. ÚS. II. ÚS 29/2011, ktorý upravuje povinnosť odôvodňovať jej rozhodnutia o predložení alebo nepredložení kandidáta na vymenovanie za sudcu prezidentovi. Účastníci tiež diskutovali o dopadoch novely zákona o sudcoch a zmeny Ústavy SR, ktoré zaviedli hodnotenie predpokladov sudcovskej spôsobilosti (tzv. sudcovské previerky) a neverejnú hlasovanie Súdnej rady SR pri výbere kandidátov do funkcie sudcu. V diskusii odznelo viacero návrhov v súvislosti s povinnosťou Súdnej rady SR svoje rozhodnutie o výbere kandidáta odôvodňovať, ktoré pri aplikácii dochádza do konfliktu s neverejnou hlasovaním o návrhu na vymenovanie sudcu. Viacerí účastníci uviedli, že uvedený konflikt je možné vyriešiť v aplikačnej rovine, a to prispôbením techniky hlasovania.

Účastníci konferencie sa zhodli, že súdna rada je orgán legitimity súdnictva, ktorý má právo vyhodnotiť výberové konanie a rozhodnúť, že nepredloží kandidáta na vymenovanie prezidentovi.

Účastníci považujú za nevyhnutné, aby členovia Súdnej rady SR museli zaujať súhlasné alebo nesúhlasné stanovisko k jednotlivým kandidátom na funkciu sudcu (t.j. nemožnosť zdržať sa hlasovania). Zároveň je potrebné, aby súdna rada rozhodla o každom kandidátovi na funkciu sudcu, a to v primeranom čase.

Účastníci tiež považujú za nevyhnutné, aby Súdna rada SR svoje rozhodnutia o kandidátoch na výkon funkcie sudcu odôvodňovala, a to formou jednotného stanoviska Súdnej rady SR.

¹ Dublinská deklarácia o štandardoch v oblasti prijímania a menovania sudcov. Dostupné na: <http://www.sudcovia.sk/attachments/article/1079/Spr%C3%A1va%20Minim%C3%A1lne%20C5%A1tandardy%20II..pdf>

Príloha

Súbor kritérií na výber sudcu

Odborná kvalifikácia

- všeobecná právna erudícia
- schopnosť rýchlo spracovať a analyzovať informácie
- samostatné myslenie
- schopnosť aplikovať informačné technológie

Pochopenie funkcie sudcu

- nestrannosť a nezávislosť
- pripravenosť brániť sa nežiaducemu vplyvu
- pripravenosť prevziať zodpovednosť za súdne rozhodnutie
- poznanie etických zásad

Všeobecné osobnostné predpoklady

- prirodzená autorita
- uvedomenie si vlastných silných a slabých stránok
- schopnosť emočnej kontroly
- schopnosť a ochota učiť sa a profesijne sa rozvíjať
- schopnosť spolupracovať s ostatnými
- zdravý úsudok
- rozhodnosť
- objektivnosť
- dobrá povest'

Schopnosť vyrovnávať sa s pracovnou záťažou

- dobrá fyzická a psychická kondícia
- schopnosť pracovať pod tlakom, rýchlo a pozorne
- dodržiavanie povinností aj pri väčšej pracovnej záťaži
- schopnosť efektívneho organizovania času
- schopnosť tvorivého myslenia

Schopnosť prezentovať argumenty a schopnosť presvedčivosti

- schopnosť presnej formulácie
- schopnosť definovať problémy v zložitých prípadoch
- otvorenosť

Schopnosť viesť pojednávania a spravodlivo konať

- schopnosť porozumenia a férové správanie
- ochota trpezlivo načúvať
- zdvorilé správanie
- schopnosť vysvetliť jasne a stručne postup a rozhodnutie všetkým zúčastneným
- schopnosť vzbudzovať úctu a dôveru
- schopnosť udržať autoritu, keď je napadnutá
- schopnosť eliminovať osobné predsudky

Schopnosť rozhodovať

- schopnosť rozhodovať sa rýchlo a zodpovedne
- pripravenosť čeliť nevyhnutným konfliktom

Kompetencie vo výučbe

- pripravenosť viesť a vzdelávať justičných čakatelov/vyšších súdnych úradníkov

Schopnosť pracovať v tíme

Schopnosť riešiť konflikty a mediovať ich